

ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ Πολιτεία

Δίκαιο
Πολιτική & Οικονομία

3 2007

Ανάτυπο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ

Χρονικό

Η Πολιτική Ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος*

Zusammenfassung

Die Reform der Wettbewerbspolitik der EG der letzten Jahre spielte sich auf zwei Ebenen ab. Aus materiellrechtlicher Sicht bestand diese Reform in einem betonten wirtschaftlichen Ansatz bei der Beurteilung von Wettbewerbssachen durch die Kommission (Entscheidungen), bei der Beurteilung von Gruppen von typischen Vereinbarungen durch die Gesetzgebung (Gruppenfreistellungs - Verordnungen für bestimmte Gruppen von horizontalen und vertikalen Vereinbarungen sowie für bestimmte Gruppen von branchenbezogenen Vereinbarungen) im Rahmen des Artikels 81 EGV sowie bei der Beurteilung von Zusammenschlüssen (VO 139/2004). Zur Erreichung dieses Zweckes soll u.a. insbesondere die Schaffung der Stellen des Chefökonom und der Economic Advisor Group of Competition Policy innerhalb der Generaldirektion Wettbewerb der Kommission beitragen. Aus verfahrenrechtlicher Sicht bestand diese Reform hauptsächlich in der durch die VO 1/2003 eingeführten dezentralen Anwendung des Europäischen Kartellrechts. Diese Änderungen sowie die Einführung, ebenfalls durch die VO 1/2003, des Systems der Legalausnahme im Rahmen des Artikels 81 EGV zielen auf die Entlastung der Kommission ab, um dieser die Möglichkeit zu geben, sich auf die Bekämpfung der sog. hardcore cartels zu konzentrieren. Der vorliegende Artikel stellt die Reform detailliert sowie mit kritischen Anmerkungen dar. Schließlich setzt sie sich mit der Problematik des Lissabon-Vertrags in seiner Beziehung zum Wettbewerb auseinander, nachdem der Wettbewerb aus dem Zielkatalog des EGV (Artikel 3 lit. g) gestrichen und in ein dem Lissabon-Vertrag beigefügtes Protokoll aufgenommen worden ist.

I. Η πολιτική ελεύθερου ανταγωνισμού ως βασικό εργαλείο για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης - Το πρωτογενές δίκαιο

A. Το ισχύον δίκαιο (Συνθήκη της Νίκαιας)

Με την Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΣυνθΕΟΚ), η οποία με την Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992/1993) μετονομά-

---

* Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου Τμήματος Νομικής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω.

σθηκε σε Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣυνθΕΚ), τα συμβαλλόμενα Κράτη αποφάσισαν να δημιουργήσουν έναν ενιαίο χώρο, την Κοινή Αγορά, μέσα στην οποία θα κινούνται ελεύθερα εμπορεύματα, πρόσωπα, υπηρεσίες και κεφάλαια.

Η Συνθήκη στηρίζεται στην ιδέα ότι η δημιουργία της Κοινής Αγοράς θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των Κρατών-Μελών και επομένως την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας, πράγμα το οποίο σε συνδυασμό και με την «προοδευτική προσέγγιση της οικονομικής πολιτικής» των Κρατών-Μελών, θα οδηγήσει σε συνεχή επέκταση των εθνικών οικονομιών και ανύψωση του βιοτικού επιπέδου των λαών της Κοινότητας. Πάντα ταύτα αποτελούν το απώτατο υψηλό στόχο της Κοινότητας¹.

Κύριος μοχλός για την επίτευξη του υψηλού αυτού στόχου είναι οι επιχειρήσεις, οι οποίες ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την κατάκτηση της αγοράς των 500 (σήμερα) εκατομμυρίων καταναλωτών. Από τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων ωφελούνται σημαντικά οι εθνικές οικονομίες και οι καταναλωτές. Η αυξημένη οικονομική δραστηριότητα αυξάνει τον οικονομικό πλούτο, προκαλεί τεχνολογική πρόοδο, δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας και συνεπάγεται νέα έσοδα για το Κράτος. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων δίνει στους καταναλωτές την δυνατότητα να αγοράζουν περισσότερα, τεχνολογικά πιο εξελιγμένα και φθηνότερα προϊόντα².

Οι θετικές αυτές επιδράσεις του ανταγωνισμού χάνονται όμως, εάν οι κρατικοί φραγμοί που κατήργησε η Συνθήκη, όπως π.χ. απαγορεύσεις εισαγωγών, υψηλοί δασμοί και ποσοτικοί περιορισμοί στις εισαγωγές, αντικατασταθούν με ιδιωτικούς, τους οποίους θα δημιουργήσουν οι επιχειρήσεις. Εάν λ.χ. δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις συμφωνήσουν μεταξύ τους, αντί να ανταγωνίζονται, να μοιράσουν τις αγορές («εγώ στην βόρεια Ευρώπη, εσύ στην νότια») ή να πωλούν τα προϊόντα τους στην ίδια ακριβώς (υψηλή) τιμή, τότε είναι προφανές ότι όλα τα πλεονεκτήματα του ανταγωνισμού που αναφέρθηκαν πιο πάνω εξαφανίζονται. Η κατάργηση τότε των φραγμών του διακρατικού εμπορίου που επιχειρεί η Συνθήκη δεν οδηγεί πια στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Αντίστοιχα περιορίζεται ο ανταγωνισμός όταν μία επιχείρηση καταχράται την δεσπόζουσα θέση της ή μπορεί υπό προϋποθέσεις να περιορισθεί, όταν δημιουργείται συγκέντρωση (λ.χ. συγχώνευση) μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων³.

Για τον λόγο αυτόν η Συνθήκη της ΕΟΚ προέβλεψε ευθύς εξ αρχής ότι για την επίτευξη των υψηλών της στόχων η Κοινότητα θα εγκαθιδρύσει «ένα καθε-

¹ Πρβλ. άρθρο 2 ΣυνθΕΟΚ, σήμερα νέο άρθρο 2 ΣυνθΕΚ.

² Βλ. Κ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Απαίτηση αποζημιώσεως κατά το ελληνικό δίκαιο για παραβίαση των άρθρων 85 και 86 Σ. ΕΟΚ, ΕΕΝ 1986, 229 επ. μ.π.π. (στο εξής ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Απαίτηση αποζημιώσεως).

³ Λεμπομέρες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Απαίτηση αποζημιώσεως, σελ. 230, μ.π.π.

στός που να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς»⁴. Μάλιστα με την Συνθήκη του Μάαστριχτ, με την οποία, μεταξύ των άλλων, θεοπίσθηκε η ΟΝΕ, εισήχθη διάταξη στην Συνθήκη της ΕΚ, βάσει την οποίας αποφασίσθηκε αφ' ενός μεν ακόμη πιο στενός συντονισμός της οικονομικής πολιτικής των Κρατών-Μελών, αφ' ετέρου δε η άσκηση ενιαίας νομοματικής και συναλλαγματικής πολιτικής με κατάληξη την καθιέρωση κοινού νομίσματος. Κοινό χαρακτηριστικό των πολιτικών αυτών είναι κατά την Συνθήκη της ΕΚ ότι οι πολιτικές αυτές ασκούνται «σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό»⁵.

Εξ αυτών καταφαίνεται ότι ο ελεύθερος ανταγωνισμός αποτελεί βασικό εργαλείο για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης. Ειδικότερα αποτελεί βασικό εργαλείο για την διαμόρφωση των οικονομικών δραστηριοτήτων των ιδιωτών και των δημοσίων επιχειρήσεων⁶, αλλά και βασική αρχή της οικονομικής πολιτικής των Κρατών-Μελών και της Κοινότητας.

Η επιταγή του άρθρου 3 στοιχ. ζ) ΣυνθΕΚ για εγκαθίδρυση καθεστώτος ελεύθερου ανταγωνισμού εξειδικεύεται από την ίδια την Συνθήκη με τις διατάξεις των άρθρων 81- 86. Σημαντικότερες από αυτές είναι οι διατάξεις των άρθρων 81 παράγρ. 1, 81 παράγρ. 3, 82 και 83 ΣυνθΕΚ. Με την διάταξη του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ απαγορεύονται οι περιοριστικές του ανταγωνισμού συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ επιχειρήσεων (καρτέλ). Με την διάταξη του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ δίδεται η δυνατότητα εξαιρέσεως ορισμένων συμφωνιών ή εναρμονισμένων πρακτικών, οι οποίες συμβάλλουν στην βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής προόδου. Για να δοθεί μια τέτοια εξαίρεση απαιτείται όπως εξασφαλίζεται στους καταναλωτές δικαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, η συμφωνία δεν επιβάλλει περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των δύο προαναφερθέντων στόχων, και τέλος, η συμφωνία δεν παρέχει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος της αγοράς των σχετικών προϊόντων. Με την διάταξη του άρθρου 82 απαγορεύεται η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως. Με την διάταξη του άρθρου 86 ορίζεται ότι οι κανόνες των άρθρων 81, 82 εφαρμόζονται κατ' αρχήν και επί των δημοσίων επιχειρήσεων. Με την διάταξη του άρθρου 83 εξουσιοδοτείται ο κοινοτικός νομοθέτης (Συμβούλιο) να θεοπίσει τους αναγκαίους Κανονισμούς ή Οδηγίες για την εφαρμογή των αρχών που περιέχονται στα άρθρα 81 και 82 ΣυνθΕΚ, και ειδικότερα, μεταξύ των άλλων, α) να καθορίσει τις λεπτομέρειες εφαρμογής του άρθρου 81 παράγρ. 3 (λαμβάνοντας υπ' όψη την ανάγκη της εξασφαλίσεως αποτελεσματικής επιβλέψεως και της απλουστεύσεως κατά το δυνατόν του διοικητικού ελέγχου), και β) να ορίσει, εφ' όσον τούτο είναι αναγκαίο, το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 81 και 82

⁴ Άρθρο 3 στοιχ. στ) ΣυνθΕΟΚ, ήδη άρθρο 3 στοιχ. ζ) ΣυνθΕΚ.

⁵ Άρθρο 3Α ΣυνθΕΚ, ήδη 4 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ, βλ. και άρθρο 98 εδ. β' ΣυνθΕΚ.

⁶ Πρβλ. και v. BORRIES Reimer, σε v. BORRIES/ZACKER, *Europarecht von A-Z*, München 2002, σ. 692, 693.

επί των διαφόρων οικονομικών κλάδων. Χαρακτηριστικό είναι εξ άλλου το γεγονός ότι, σε αντίθεση με την εν τω μεταξύ λήξασα Συνθήκη ΕΚΑΧ (άρθρα 65, 66), η Συνθήκη ΕΚ δεν περιέχει διατάξεις περί ελέγχου των συγκεντρώσεων, επειδή το 1957/1958 εθεωρήθη ότι δεν είχαν ακόμη ωριμάσει οι συνθήκες για την υιοθέτηση τέτοιων ρυθμίσεων.

Οι προαναφερθείσες ρυθμίσεις συμπληρώνονται κατά κάποιο τρόπο από τις ρυθμίσεις περί *κρατικών ενισχύσεων*. Είναι προφανές ότι δεν αρκεί να υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων, αλλά επί πλέον δεν πρέπει αυτός να νοθεύεται από τα Κράτη-Μέλη. Αυτό συμβαίνει π.χ. όταν τα τελευταία παρέχουν κρατικές ενισχύσεις στις εθνικές τους επιχειρήσεις. Τότε ασκείται *αθέμιτος ανταγωνισμός* κατά των επιχειρήσεων των άλλων Κρατών-Μελών. Το αυτό συμβαίνει όταν ένα Κράτος-Μέλος παρέχει κρατική ενίσχυση σε μία εθνική επιχείρηση, αλλ' όχι σε μια άλλη επίσης «εθνική». Η Συνθήκη απαγορεύει τις κρατικές ενισχύσεις, ακριβώς για να προστατεύσει τις επιχειρήσεις από τον *αθέμιτο ανταγωνισμό των ανταγωνιστών τους* (άρθρα 87-89 ΣυνθΕΚ).

Διευκρινιστέον ότι *αθέμιτος ανταγωνισμός* ασκείται και από επιχείρηση προς επιχείρηση χωρίς γι' αυτό να ευθύνεται το Κράτος. Ενώ από την μία μεριά το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού επιβάλλει στις επιχειρήσεις να ανταγωνίζονται ελεύθερα μεταξύ τους, δηλαδή χωρίς περιορισμούς, ο ανταγωνισμός αυτός δεν επιτρέπεται να είναι *αθέμιτος*, δεν μπορούν δηλ. οι επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν *αθέμιτα μέσα*, π.χ. διαφήμιση, με την οποία δυσφημείται το προϊόν ανταγωνιστού. Οι κανόνες που ρυθμίζουν τα του *αθεμίτου ανταγωνισμού* είναι κυρίως διατάξεις εθνικού δικαίου. Στην Ελλάδα περιέχονται στον ν. 146/1914 περί *αθεμίτου ανταγωνισμού*.

Η παρούσα συμβολή περιορίζεται μόνο στους κανόνες των άρθρων 81-86 ΣυνθΕΚ, οι οποίοι προστατεύουν τον *ελεύθερο ανταγωνισμό* μεταξύ επιχειρήσεων (ιδιωτικών και δημοσίων), και όχι στους κανόνες περί *αθεμίτου ανταγωνισμού* ή *κρατικών ενισχύσεων*. Αντικείμενο του παρόντος Χρονικού δεν αποτελούν επίσης οι Οδηγίες, τις οποίες η Κοινότητα υιοθέτησε για το άνοιγμα κλειστών αγορών, διότι αυτές αφορούν το ειδικό θέμα των ρυθμιστικών παρεμβάσεων για κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου στον συγκεκριμένο κλάδο (π.χ. τηλεπικοινωνίες, ενέργεια), δηλ. αφορούν το προστάδιο για δημιουργία ανταγωνισμού για πρώτη φορά επί της συγκεκριμένης αγοράς⁷.

Κατόπιν αυτού, όταν στο εξής θα γίνεται λόγος για *πολιτική ανταγωνισμού*, νοείται η πολιτική που η Κοινότητα ασκεί στο πεδίο του ελεύθερου ανταγωνισμού και όχι του *αθεμίτου* (και των *κρατικών ενισχύσεων*).

⁷ Βλ. επ' αυτού λ.χ. Ν. ΒΕΤΤΑΣ / Γ. ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΟΣ, Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική, Αθήνα, 2004, Μ.- Θ. ΜΑΡΙΝΟΣ, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο - Η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας, Αθήνα, 2003. Βλ. και τις Ανακοινώσεις της Επιτροπής για τη συνέχιση της μεταρρύθμισης στις επαγγελματικές υπηρεσίες (δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, φαρμακοποιοί και λογιστές/φοροτεχνικοί, COM/2005/405) και για το αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια (COM/2006/851 τελικό).

Η Πολιτική Ανταγωνισμού της Κοινότητας είναι κατά πρώτο λόγο αυτή, την οποία η Επιτροπή, μετά από μελέτη κάθε φορά των δεδομένων της αγοράς, προτείνει ως νομοθεσία στο Συμβούλιο και το τελευταίο υιοθετεί ως εξειδίκευση σε κάθε συγκεκριμένη χρονική στιγμή των αρχών των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ (απαγόρευση καρτέλ, αλλά και δυνατότητα εξαιρέσεως ορισμένων από αυτά, απαγόρευση της καταχρήσεως δεσποζουσας θέσεως, εξειδικευμένη εφαρμογή των αρχών των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ σε συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας) ή η ίδια η Επιτροπή μετατρέπει σε δική της νομοθεσία (κατ' εξουσιοδότηση του Συμβουλίου) ως περαιτέρω εξειδίκευση των αρχών αυτών. Κατά δεύτερο λόγο είναι αυτή, την οποία η Επιτροπή ακολουθεί σε εφαρμογή της εκάστοτε νομοθεσίας, του Συμβουλίου ή δικής της, εκδίδοντας προς τούτο σχετικές Ανακοινώσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην ενημέρωση των επιχειρήσεων για τον τρόπο που η τελευταία σκέπτεται να εφαρμόσει το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, ώστε να επιτυγχάνεται, κατά το δυνατόν, ασφάλεια δικαίου για τις επιχειρήσεις⁸.

Οι παράγοντες, οι οποίοι μέχρι σήμερα επέδρασαν στην διαμόρφωση της πολιτικής ανταγωνισμού της Κοινότητας, μπορούν να καταταγούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά *εξελίξεις σε θεσμικό επίπεδο*, όπως η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, η εισαγωγή του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος και η τελευταία Διεύρυνση προς ανατολάς και νότον⁹.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά την εμπειρία που η Επιτροπή αποκτά από την μελέτη του τρόπου, με τον οποίο οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν τους Κανονισμούς της Κοινότητας στην πράξη, και ειδικότερα την εμπειρία από την μελέτη των διαφόρων τύπων συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και του συμβατού της συνεργασίας αυτής (και των επί μέρους ρητρών της) με την διάταξη του άρθρου 81 παράγρ. 1 και την διάταξη του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ. Έτσι ανακύπτει η ανάγκη να ορισθεί επακριβώς τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται εντός του πλαισίου των Κανονισμών Ομαδικής Απαλλαγής, όπως λ.χ. των Κανονισμών σχετικά με εξειδίκευση, έρευνα και ανάπτυξη προϊόντων, κάθετες συμφωνίες αναφορικά με την διάθεση προϊόντων, κάθετες συμφωνίες αναφορικά με την διανομή αυτοκινήτων κ.λπ. (λεπτομέρειες κατωτέρω). Αντίστοιχο φαινόμενο ισχύει, τηρουμένων των αναλογιών, όσον αφορά τις συγκεντρώσεις. Η πολιτική ανταγωνισμού, την οποία η Επιτροπή άσκησε στον τελευταίο αυτόν τομέα, συνίστατο αρχικά στο να πείσει το Συμβούλιο να υιοθετήσει ένα τέτοιο έλεγχο. Μετά δε την εισαγωγή του θεσμού, για πρώτη φορά το 1989/1990, συνίστατο στην παρακολούθηση αυτού του θεσμού στην πράξη και

⁸ Κ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε ΜΑΡΑΒΕΓΙΑ/ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗ, Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολιτικές, 50 χρόνια, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2007, 543 επ. (στο εξής: ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού).

⁹ Γ' αυτήν την τελευταία βλ. Κ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως προς Ανατολάς και Νότον, ΕΕΕυρΔ 2004, 267-297 (στο εξής ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Διεύρυνση, 267-297). Επίσης Ο ΙΔΙΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 545.

την μεταρρύθμισή του επί τη βάσει νέων δεδομένων το 2004 μέσω του Κανονισμού 139/2004, ο οποίος ετέθη σε εφαρμογή την 1.5.2004.

Κατωτέρω θα εξετασθεί η πολιτική ανταγωνισμού, όπως αυτή αποτυπώθηκε σχετικά πρόσφατα στην ισχύουσα νομοθεσία του παραγωγού δικαίου (με εξαίρεση τις Οδηγίες για άνοιγμα αγορών) και στις Ανακοινώσεις της Επιτροπής σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής εκ μέρους της τελευταίας της νομοθεσίας αυτής¹⁰.

B. Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας έγινε δεκτή από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας της 18-19 Οκτωβρίου 2007 (πολιτική συμφωνία), με το οποίο ολοκληρώθηκε η Διακυβερνητική Διάσκεψη, η οποία είχε εγκαινιασθεί στις Βρυξέλλες στις 21-22 Ιουνίου 2007, και η οποία επεξεργάστηκε το κείμενο αυτό. Στις 13 Δεκεμβρίου 2007 υπεγράφη από τους Αρχηγούς Κρατών και Κυβερνήσεων των 27 Κρατών-Μελών της Ενώσεως, και πάλι στη Λισαβόνα, το οριστικό κείμενο της Συνθήκης. Με τον τρόπο αυτό υιοθετήθηκε ένα κείμενο, το οποίο από πλευράς ουσίας¹¹ κρατεί τη συντριπτική πλειοψηφία των διατάξεων της ελέω γαλλικού και ολλανδικού δημοψηφίσματος αποτυχούσης Συνταγματικής Συνθήκης¹² και ταυτοχρόνως λύνει τις διαφορές που προέκυψαν μεταξύ των

¹⁰ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 551.

¹¹ Από νομοτεχνικής πλευράς η Συνθήκη της Λισαβόνας τροποποιεί την ΣυνθΕΕ και την ΣυνθΕΚ, τις οποίες και διατηρεί. Η τελευταία μετονομάζεται σε Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ. Η Συνθήκη της Λισαβόνας έλαβε το όνομά της το πρώτον κατά την μονογραφή της συμφωνίας στις 18-19 Οκτωβρίου 2007 στην Λισαβόνα (πολιτική συμφωνία), ενώ μέχρι τότε εκαλείτο «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη». Προβλέπεται να τεθεί σε ισχύ από 1-1-2009 (άρθρο 6 παράγρ. 2 Συνθήκης Λισαβόνας).

¹² Έτσι λ.χ. η ΕΕ αποκτά νομική προσωπικότητα, η ΕΕ καθίσταται διάδοχος της ΕΚ, η οποία καταργείται, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καταργείται η εκ περιτροπής Προεδρία και εισάγεται ο θεσμός του μόνιμου Προέδρου με θητεία 2,5 ετών, ιδρύεται ο θεσμός του Υπουργού Εξωτερικών, ο οποίος θα ονομάζεται Υπάτος Αρμοστής της Ενώσεως για την ΚΕΠΠΑ, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή μειώνεται ο αριθμός των μελών της από το 2014, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων καθίσταται δεσμευτικός, ορίζονται με σαφήνεια τα διάφορα είδη αρμοδιοτήτων της Ενώσεως και των Κρατών-Μελών, τα εθνικά κοινοβούλια αποκτούν δικαιώματα στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας της Ενώσεως, επεκτείνεται η λήψη αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία (στο πλαίσιο του Συμβουλίου) σε τομείς που μέχρι τότε υπάγονταν στην αρχή της ομοφωνίας, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μετονομάζεται σε Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και περιλαμβάνει το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο (πρώην Πρωτοδικείο των ΕΚ) και τα Ειδικευμένα Δικαστήρια (πρώην Δικαιοδοτικά Τμήματα), η ΕΕ θα προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο πλαίσιο της ενισχυμένης συνεργασίας εισάγεται νέος ειδικός θεσμός ενισχυμένης συνεργασίας η «μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία», η οποία αφορά την Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας εντός της ΚΕΠΠΑ, η διάταξη για την προσχώρηση (άρθρο 49 ΣυνθΕΕ) τροποποιείται, έτσι ώστε το υποψήφιο Κράτος-Μέλος να πρέπει να πληροί και κριτήρια που καθορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (άρα και την ικανότητα της ΕΕ προς απορρόφηση του κράτους αυτού), ρητά αναγνωρίζεται το δικαίωμα αποχώρησης από την

Κρατών-Μελών ως προς ορισμένα ζητήματα, όπως λ.χ. τη στάθμιση των ψήφων των μελών του Συμβουλίου (από 1.4.2017 εισάγεται ο θεσμός της διπλής πλειοψηφίας αντί της τριπλής που ισχύει σήμερα υπό το καθεστώς της Συνθήκης της Νίκαιας), την μείωση του αριθμού των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (750), την κοινωνική διάσταση της εσωτερικής αγοράς και τις προσπάθειες για μια κοινή πολιτική κλίματος και κοινή ενεργειακή πολιτική κλπ¹³. Εκτιμάται ότι τα 27 Κράτη-Μέλη θα επικυρώσουν τη Συνθήκη σύμφωνα με τις συνταγματικές τους διατάξεις και ότι αυτή θα τεθεί σε ισχύ μέχρι το τέλος του 2008 ή εντός του πρώτου εξαμήνου του 2009.

Ειδικώς ως προς τον ανταγωνισμό, συνάγεται το συμπέρασμα ότι κατ' αποτέλεσμα ουδεμία ουσιαστική αλλαγή επήλθε, παρ' όλον ότι νομοτεχνικώς έχουν επέλθει τρεις τροποποιήσεις στα άρθρα 81-86 ΣυνθΕΚ. Η πρώτη αλλαγή έχει γίνει στο νέο άρθρο 2 της ΣυνθΕΕ, το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 1 αριθμ. 4 Συνθήκης Λισαβόνας, συνθέτει σε μία διάταξη τα άρθρα 2 ΣυνθΕΕ και 2 και 3 ΣυνθΕΚ. Το νέο άρθρο 2 παράγρ. 3 ΣυνθΕΕ ορίζει ότι η Ένωση ιδρύει μία εσωτερική αγορά, χωρίς να αναφέρει ότι ιδρύει και ένα καθεστώς που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά (σημερινό άρθρο 3 παράγρ. 1 στοιχ. ζ' ΣυνθΕΚ). Η απάλειψη της αναφοράς στον ανταγωνισμό έγινε κατόπιν απαίτησως του Γάλλου Προέδρου Σαρκοζί, πλην όμως τα συμβαλλόμενα μέρη προσηύτησαν στη Συνθήκη της Λισαβόνας το «Πρωτόκολλο σχετικά με την Εσωτερική Αγορά και τον Ανταγωνισμό», στο οποίο αναφέρουν τα εξής: «Τα συμβαλλόμενα μέρη, λαμβάνοντας υπ' όψη το γεγονός ότι η εσωτερική αγορά, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, περιλαμβάνει ένα σύστημα που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά, συμφωνούν ότι γι' αυτούς τους σκοπούς η Ένωση θα δρα, όταν αυτό είναι απαραίτητο, σύμφωνα με τις διατάξεις των Συνθηκών, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 308 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Το Πρωτόκολλο αυτό προσαρτάται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για τη λειτουργία της

ΕΕ. Σε αντίθεση με τη Συνταγματική Συνθήκη, στη Συνθήκη της Λισαβόνας εξαφανίζονται οι λέξεις Σύνταγμα και Συνταγματική Συνθήκη και κάθε αναφορά στα σύμβολα που θυμίζουν κρατική υπόσταση (σημαία, ύμνος, ημέρα της Ευρώπης κλπ), καθώς επίσης και οι όροι Ευρωπαϊκός Νόμος, Ευρωπαϊκός Νόμος-πλαίσιο, Ευρωπαϊκός Κανονισμός και Ευρωπαϊκή Απόφαση (διατηρείται η παλαιά ορολογία Κανονισμός, Οδηγία, Απόφαση). Τέλος η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου δεν αναγνωρίζεται με ρητή διάταξη του πρωτογενούς δικαίου, αλλά προκύπτει από συνημμένη στη Συνθήκη Δήλωση των Κρατών-Μελών, η οποία παραπέμπει στην υπάρχουσα νομολογία του ΔΕΚ. Βλ. Λεπτομέρειες Klemens H. FISCHER, Der Vertrag von Lissabon: Text und Kommentar zum Europäischen Reformvertrag, Nomos Verlag - Stämpfli Verlag AG Berlin - Verlag Österreich, 2008.

¹³ Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών της 21-22.6.2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/el/ec/94951.pdf, Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών της 14 Δεκεμβρίου 2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/el/ec/97689.pdf.

Ευρωπαϊκής Ενώσεως». Η υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου αυτού έγινε απαραίτητη για να αναχθεί ο ανόθευτος ανταγωνισμός και πάλι σε επίπεδο Συνθηκών μετά την κατά τα ανωτέρω διαγραφή του. Ως γνωστόν τα πρωτόκολλα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της Συνθήκης (άρθρο 311 ΣυνθΕΕ). Η παραπομπή στο άρθρο 308 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (σημερινό άρθρο 308 ΣυνθΕΚ) προφανώς δεν έχει την έννοια ότι οι αποφάσεις που αφορούν τον ανταγωνισμό θα λαμβάνονται από το Συμβούλιο ομοφώνως, όταν, σύμφωνα με την ειδική διάταξη του άρθρου 83 Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (σημερινό άρθρο 83 ΣυνθΕΚ) οι αποφάσεις του Συμβουλίου που αναφέρονται στα άρθρα 81 και 82 ΣυνθΕΚ λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία.

Πίσω από την διάταξη αυτή κρύβεται προφανώς η έγνοια της Γαλλίας να παραμείνει ως νομική βάση για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων το άρθρο 308 ΣυνθΕΚ που απαιτεί ομοφωνία, έτσι ώστε η Γαλλία να έχει (κατά την άποψή της) τη δυνατότητα να εμποδίσει την εξαγορά γαλλικών επιχειρήσεων από ξένες επιχειρήσεις.

Κατά τα λοιπά, στο άρθρο 85 ΣυνθΕΚ (διαδικασία επί παραβάσεων) προστίθεται τρίτη παράγραφος, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή δύναται να εκδώσει Κανονισμούς ομαδικής απαλλαγής για τις κατηγορίες συμφωνιών, για τις οποίες εξέδωσε σχετικό Κανονισμό ή Οδηγία το Συμβούλιο. Με τον τρόπο αυτό καθιερώνεται σε επίπεδο πρωτογενούς δικαίου η αρμοδιότητα της Επιτροπής να εκδίδει (κατά εξουσιοδότηση του Συμβουλίου) Κανονισμούς Ομαδικής Απαλλαγής.

Τέλος, στα άρθρα 81, 82 και 84 ΣυνθΕΚ αντικαθίσταται ο όρος Κοινή Αγορά με τον όρο Εσωτερική Αγορά και έτσι λύνεται οριστικά η διαμάχη της θεωρίας σχετικά με το αν οι δύο αυτοί όροι είναι ταυτόσημοι ή όχι. Στο άρθρο 83 αντικαθίσταται ο όρος Δικαστήριο με τον όρο Δικαστήριο της ΕΕ. Οι δύο αυτές αλλαγές αποτελούν απλή συμμόρφωση στην νέα ορολογία της Συνθήκης.

II. Παράγωγο δικαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού

A. Γενικά

Με βάση το άρθρο 83 ΣυνθΕΚ το Συμβούλιο εξέδωσε σειρά Κανονισμών, με τους οποίους ερμήνευσε στις λεπτομέρειές τους θέματα, τόσο ουσιαστικού όσο και διαδικαστικού δικαίου, σχετιζόμενα με την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ. Ο εκτελεστικός Κανονισμός υπ' αριθμ. 17/62 του Συμβουλίου, ο οποίος ερμήνευσε τα διαδικαστικά ζητήματα, ήτοι τα ζητήματα εφαρμογής σε διοικητικό επίπεδο (εξουσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για έλεγχο των επιχειρήσεων, αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), υπήρξε το σημαντικότερο από τα νομοθετήματα αυτά. Σήμερα έχει αντικατασταθεί από τον Κανονισμό 1/2003 του Συμβουλίου.

Από πλευράς ουσιαστικού δικαίου εξεδόθησαν διάφοροι Κανονισμοί του Συμβουλίου και κατ' εξουσιοδότηση αυτού διάφοροι Κανονισμοί της Επιτρο-

πής, με τους οποίους ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων εξαιρούνται από την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ, ακριβώς διότι πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ (Κανονισμοί Ομαδικών Απαλλαγών). Κανονισμοί εξεδόθησαν εξ άλλου και για την ρύθμιση της εφαρμογής των άρθρων 81, 82 ΣυνθΕΚ σε ειδικούς κλάδους της οικονομίας λόγω ιδιαιτεροτήτων των κλάδων αυτών (κλαδικοί Κανονισμοί), καθώς και για την ρύθμιση θεμάτων σε σχέση με την πρόσφατη διεύρυνση με τις οκτώ πρώην ανατολικές χώρες, την Κύπρο και την Μάλτα¹⁴. Ο θεσμός των Κανονισμών Ομαδικών Απαλλαγών παραμένει εν ισχύ και μετά τις μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε ο Κανονισμός 1/2003. Αφ' ενός μιν δεν έχει λήξει η ισχύς τους, αφ' ετέρου δε το νέο δικαιο κατ' ουδέν εμποδίζει την Κοινότητα να παρατείνει την ισχύ τους ή να υιοθετησει καινούργιους¹⁵. Εξ άλλου η Κοινότητα εξέδωσε (μετά το 1988) και Οδηγίες, με τις οποίες ανοίγονται στον ανταγωνισμό αγορές, στις οποίες μέχρι τότε εδρασηριοποιούντο μονοπωλιακές κρατικές επιχειρήσεις¹⁶. Τέλος, σημαντικές για την ερμηνεία και τον τρόπο εφαρμογής του πρωτογενούς και ιδίως του παραγώγου δικαίου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι και οι Ανακοινώσεις της Επιτροπής με τις αντίστοιχες κατευθυντήριες γραμμές, τις οποίες αυτή κατά καιρούς εκδίδει.

Η Κοινότητα εξέδωσε Κανονισμούς και για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων (οι Κανονισμοί αυτοί εξεδόθησαν επί τη βάσει των άρθρων 83 και 308 ΣυνθΕΚ), καθώς και Ανακοινώσεις για την ερμηνεία και τον τρόπο εφαρμογής των Κανονισμών αυτών. Κατωτέρω αναπτύσσεται συνοπτικά το παράγωγο δικαιο της ΕΚ, με εξαίρεση τις Οδηγίες, οι οποίες δεν αποτελούν αντικείμενο του παρόντος άρθρου.

Β. Το ουσιαστικό δικαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού (Κανονισμοί ομαδικών απαλλαγών, κλαδικοί Κανονισμοί, Ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής)

Το ισχόν παράγωγο ουσιαστικό δικαιο του ανταγωνισμού αποτελείται σήμερα από τους ακόλουθους Κανονισμούς στους ακόλουθους τομείς:

1. Κανονισμοί ομαδικών απαλλαγών για οριζόντιες συμφωνίες (για όλους τους κλάδους της οικονομίας)

Ως οριζόντιες συμφωνίες νοούνται οι συμφωνίες (ή εναρμονισμένες πρακτικές), οι οποίες συνάπτονται μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, καθεμία εκ των οποίων δραστηριοποιείται στο ίδιο επίπεδο της αλυσίδας παρα-

¹⁴ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Διεύρυνση, 267 μ.π.π.

¹⁵ Λεπτομέρειες Κ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου του Ελεύθερου Ανταγωνισμού στην Ελλάδα (1981-2005), Αθήνα-Κομοτηνή, 2006, 18 επ. (στο εξής: ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή).

¹⁶ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 27 επ.

γωγής ή διανομής, π.χ. δύο παραγωγοί, δύο χονδρέμποροι ή δύο λιανέμποροι¹⁷.

Σχετικά με τις οριζόντιες συμφωνίες, το Συμβούλιο εξέδωσε τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2821/71 του Συμβουλίου της 20-12-71 «Περί της εφαρμογής του άρθρου 85 παράγρ. 3 της συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών»¹⁸ και τον Κανονισμό 19/65/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Μαρτίου 1965 «Περί εφαρμογής του άρθρου 85 παράγρ. 3 της συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών»¹⁹. Οι Κανονισμοί αυτοί εξουσιοδότησαν την Επιτροπή να εκδώσει Κανονισμούς, με τους οποίους θα εξειδικεύει τις αρχές των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ (τότε 85 και 86 ΣυνθΕΟΚ) και των Κανονισμών του Συμβουλίου σε συγκεκριμένες κατηγορίες οριζοντίων συμφωνιών (και εναρμονισμένων πρακτικών). Τέτοιοι Κανονισμοί εξεδόθησαν για συμφωνίες εξειδικεύσεως, για συμφωνίες έρευνας και αναπτύξεως (προϊόντων) και για συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας.

Στους Κανονισμούς αυτούς η Επιτροπή αρχικά ακολούθησε την πολιτική να προσδιορίζει τους περιορισμούς ή τις ρήτρες που επιτρέπονται, τους περιορισμούς ή τις ρήτρες που δεν επιτρέπονται, τις ρήτρες που επιβάλλεται οπωσδήποτε να περιέχονται στην συμφωνία, καθώς, τέλος, και τις λοιπές προϋποθέσεις που πρέπει οπωσδήποτε να πληρούνται για να επιτραπεί η συμφωνία.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1990 - αρχές της δεκαετίας 2000 η Επιτροπή άλλαξε πολιτική. Η νέα πολιτική ανταγωνισμού μπορεί να συνοψισθεί ως εξής: ο εκάστοτε ισχύων Κανονισμός αποβλέπει στο να καλύψει συγχρόνως δύο ανάγκες, οι οποίες είναι η διασφάλιση της υπάρξεως αποτελεσματικού ανταγωνισμού και η παροχή επαρκούς ασφάλειας δικαίου στις επιχειρήσεις. Η επιδίωξη των στόχων αυτών λαμβάνει υπ' όψη την ανάγκη απλουστεύσεως του κανονιστικού πλαισίου και της εφαρμογής του. Εγκαταλείπεται η προσέγγιση της απαριθμώσεως των απαλλασσόμενων ρητρών («νομική προσέγγιση») και δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στον καθορισμό των κατηγοριών συμφωνιών που απαλλάσσονται μέχρι ένα συγκεκριμένο επίπεδο ισχύος στην αγορά και στον προσδιορισμό των περιορισμών και των ρητρών που δεν επιτρέπεται να περιλαμβάνονται σε τέτοιου είδους συμφωνίες. Η προσέγγιση αυτή συμβαδίζει με μία «οικονομοκεντρική προσέγγιση» με την οποία αξιολογούνται οι επιπτώσεις της εκάστοτε συμφωνίας στην σχετική αγορά²⁰.

¹⁷ Πρβλ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η πολιτική ανταγωνισμού, 552.

¹⁸ ΕπΕφ 1971, L 285/46, στο εξής «ο Κανονισμός 2821/71 του Συμβουλίου».

¹⁹ ΕπΕφ αριθμ. 36 της 6.3.1965, σελ. 53/65, στο εξής «ο Κανονισμός 19/65 του Συμβουλίου».

²⁰ Πρβλ. 3η, 5η σκέψη Κανονισμού Επιτροπής 2658/2000 περί συμφωνιών εξειδικεύσεως, 5η, 7η σκέψη Κανονισμού Επιτροπής 2659/2000 περί συμφωνιών έρευνας και αναπτύξεως και 4η σκέψη Κανονισμού Επιτροπής 772/2004 περί συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας, λεπτομέρειες κατωτέρω.

α. Εξειδίκευση

Βάσει του Κανονισμού 2821/71 η Επιτροπή εξέδωσε σειρά Κανονισμών συγκεκριμένης χρονικής διάρκειας, των οποίων η ισχύς έληξε²¹, σήμερα δε ισχύει ο Κανονισμός (ΕΚ) 2658/2000 (της Επιτροπής), της 29.11.2000, «σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγρ. 3 της συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών εξειδίκευσης»²², ο οποίος ετέθη σε ισχύ την 1.1.2001 και λήγει στις 31.12.2010.

Δυνάμει του Κανονισμού αυτού εξαιρούνται της απαγορεύσεως του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων και αφορούν τους όρους υπό τους οποίους οι επιχειρήσεις αυτές ειδικεύονται στην παραγωγή προϊόντων ("συμφωνίες εξειδίκευσης").

Οι συμφωνίες αυτές θεωρείται ότι συντελούν γενικά στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων, δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις μπορούν, συγκεντρώνοντας την παραγωγή τους στην κατασκευή ορισμένων προϊόντων, να λειτουργούν κατά τρόπο ορθολογικότερο και να προσφέρουν τα προϊόντα τους σε καλύτερες τιμές. Υποστηρίζεται επίσης ότι οι συμφωνίες για την εξειδίκευση στον τομέα της παροχής υπηρεσιών επιτρέπουν εν γένει ανάλογες βελτιώσεις. Μπορεί να αναμένεται ότι υπό καθεστώς πραγματικού ανταγωνισμού θα εξασφαλίζεται στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα του ευεργετήματος που προκύπτει²³.

Όμως τα εν λόγω θετικά αποτελέσματα δεν πρέπει να υπεραντισταθμίζονται από τυχόν περιορισμούς του ανταγωνισμού, τους οποίους επιβάλλουν οι συμφωνίες εξειδίκευσεως, καθώς και από τη θέση των εμπλεκομένων επιχειρήσεων στην αγορά.

Έτσι το συνολικό μερίδιο που διαθέτουν στην αγορά οι συμβαλλόμενοι δεν πρέπει να υπερβαίνει το 20 %²⁴ και οι συμφωνίες δεν πρέπει να περιλαμβάνουν ορισμένους τύπους πολύ σοβαρών αντιανταγωνιστικών περιορισμών, όπως προσυμφωνημένες τιμές που χρεώνονται σε τρίτους, περιορισμοί επί του όγκου παραγωγής ή πωλήσεων και καταμερισμός των αγορών ή της πελατείας²⁵ κλπ²⁶.

β. Έρευνα και ανάπτυξη (προϊόντων)

Βάσει του προαναφερθέντος Κανονισμού 2821/71 του Συμβουλίου η Επιτροπή εξέδωσε σειρά Κανονισμών περιορισμένης χρονικής διάρκειας, των ο-

²¹ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 20.

²² ΕπΕφ 2000, L 304/3.

²³ 8η σκέψη Κανονισμού.

²⁴ 13η σκέψη, άρθρο 4.

²⁵ 14η σκέψη, άρθρο 5 παράγρ. 1.

²⁶ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 554.

ποιών η ισχύς έληξε²⁷, σήμερα δε ισχύει ο Κανονισμός (ΕΚ) 2659/2000 (της Επιτροπής), της 29.11.2000, «σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγρ. 3 της συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών έρευνας και ανάπτυξης»²⁸, ο οποίος ετέθη σε ισχύ την 1.1.2001 και λήγει στις 31.12.2010.

Δυνάμει του Κανονισμού αυτού εξαιρούνται της απαγορεύσεως του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ συμφωνίες, οι οποίες συνάπτονται μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων και αφορούν τους όρους υπό τους οποίους οι εν λόγω επιχειρήσεις πρόκειται να ασχοληθούν με την από κοινού έρευνα και ανάπτυξη προϊόντων ή διαδικασιών με ή χωρίς από κοινού εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης έρευνας και αναπτύξεως²⁹.

Οι συμφωνίες αυτές θεωρείται ότι προάγουν εν γένει την τεχνική και οικονομική πρόοδο, διότι ενισχύουν τη διάδοση τεχνογνωσίας μεταξύ των συμμετεχόντων και αποτρέπουν την διεξαγωγή περιττών εργασιών έρευνας και ανάπτυξης, αλλά και διότι δημιουργούν τις προϋποθέσεις για νέα επιτεύγματα μέσω της ανταλλαγής συμπληρωματικής τεχνογνωσίας και συντελούν στον εξορθολογισμό της παραγωγής των προϊόντων ή της εφαρμογής των διαδικασιών που αποτελούν καρπό της έρευνας και ανάπτυξης³⁰. Γίνεται δεκτό ότι οι καταναλωτές ωφελούνται σε γενικές γραμμές από την αύξηση του όγκου και της αποτελεσματικότητας της έρευνας και ανάπτυξης, μέσω της εισαγωγής στην αγορά νέων ή βελτιωμένων προϊόντων ή υπηρεσιών και μέσω της μείωσης των τιμών συνεπεία νέων ή βελτιωμένων διαδικασιών³¹.

Όμως τα εν λόγω θετικά αποτελέσματα δεν πρέπει να υπεραντισταθμίζονται από τυχόν περιορισμούς του ανταγωνισμού, τους οποίους επιβάλλουν οι συμφωνίες έρευνας και αναπτύξεως, καθώς και από τη θέση των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στην αγορά.

Έτσι το συνολικό μερίδιο που διαθέτουν στην αγορά οι συμβαλλόμενοι δεν πρέπει να υπερβαίνει το 25 %, όταν αυτοί είναι ανταγωνιστές³² και εφόσον οι συμφωνίες δεν περιλαμβάνουν ορισμένους τύπους πολύ σοβαρών αντιανταγωνιστικών περιορισμών, όπως περιορισμοί της ελευθερίας των μερών να υλοποιούν έρευνα και ανάπτυξη σε κάποιον τομέα που δεν σχετίζεται με την εκάστοτε συμφωνία, εφαρμογή προσυμφωνημένων τιμών σε τρίτα μέρη, περιορισμοί επί του όγκου παραγωγής ή των πωλήσεων, καταμερισμός των αγορών ή της πελατείας και περιορισμοί της ελευθερίας πραγματοποίησεως παθητικών πωλήσεων όσον αφορά τα προϊόντα που αποτελούν αντικείμενο της

²⁷ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 20.

²⁸ ΕπΕφ 2000, L 304/7.

²⁹ Άρθρο 1.

³⁰ 10^η σκέψη Κανονισμού.

³¹ 12^η σκέψη Κανονισμού.

³² Άρθρο 4 παράγρ. 2.

συμφωνίας σε γεωγραφικές περιοχές που αποτελούν αποκλειστική επικράτεια άλλων μερών³³.

γ. *Μεταφορά τεχνολογίας*

Βάσει του προαναφερθέντος Κανονισμού 19/65 του Συμβουλίου η Επιτροπή εξέδωσε, πρώτον, τον Κανονισμό (ΕΚ) 240/96, της 31.1.1996, «περί εφαρμογής του άρθρου 85 παράγρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας», ο οποίος ενοποίησε σε ένα Κανονισμό τους μέχρι τότε ισχύσαντες Κανονισμούς της Επιτροπής περί ευρεσιτεχνιών και αδειών εκμεταλλεύσεως τεχνογνωσίας (know-how)³⁴, εν συνεχεία δε τον Κανονισμό (ΕΚ) 772/2004, της 27.4.2004, «για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών μεταφοράς τεχνολογίας», ο οποίος είναι και ο σήμερα ισχύων Κανονισμός³⁵. Ο κανονισμός αυτός ετέθη σε ισχύ την 1.5.2004 και λήγει στις 30.4.2014.

Δυνάμει του Κανονισμού αυτού εξαιρούνται της απαγορεύσεως του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, οι οποίες συνάπτονται μεταξύ δύο επιχειρήσεων, με τις οποίες επιτρέπεται η παραγωγή των προϊόντων, τα οποία αφορά η σύμβαση³⁶. Οι συμφωνίες αυτές θεωρείται ότι συνήθως βελτιώνουν την οικονομική αποδοτικότητα και προάγουν τον ανταγωνισμό, δεδομένου ότι μειώνουν το ενδεχόμενο διπλής έρευνας και αναπτύξεως, αυξάνουν τα κίνητρα για τη διεξαγωγή αρχικής έρευνας και αναπτύξεως, προωθούν την προσθετική καινοτομία, διευκολύνουν τη διάδοση και, τέλος, δημιουργούν ανταγωνισμό στις αγορές προϊόντων³⁷.

Όμως τα εν λόγω θετικά αποτελέσματα αυξήσεως της αποδοτικότητας και προαγωγής του ανταγωνισμού ενδέχεται να υπεραντισταθμίζονται από τυχόν περιορισμούς του ανταγωνισμού, τους οποίους επιβάλλουν οι συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας. Έτσι λ.χ. το συνολικό μερίδιο που διαθέτουν στην αγορά τα μέρη των συμφωνιών δεν πρέπει να υπερβαίνει το 20 % και εφόσον οι συμφωνίες δεν περιλαμβάνουν ορισμένους τύπους πολύ σοβαρών αντιανταγωνιστικών περιορισμών³⁸, όπως ο καθορισμός τιμών που χρεώνονται σε τρίτους³⁹. Το αυτό ισχύει επί συμφωνιών μη ανταγωνιστών, όταν το μερίδιο αυτό δεν υπερβαίνει το 30 %⁴⁰.

³³ 17^η σκέψη, άρθρο 5. Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 555.

³⁴ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 21.

³⁵ ΕπΕφ 2004, L 123/11.

³⁶ Άρθρο 2. Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 556.

³⁷ 5^η αιτιολογική σκέψη Κανονισμού.

³⁸ 10^η σκέψη.

³⁹ 13^η σκέψη, άρθρο 4 παράγρ. 1.

⁴⁰ 11^η σκέψη, άρθρο 3 παράγρ. 2.

2. Κανονισμοί ομαδικών απαλλαγών για κάθετες συμφωνίες (για όλους τους κλάδους της οικονομίας, καθώς και για την διάθεση αυτοκινήτων)

Ως κάθετες συμφωνίες νοούνται οι συμφωνίες (ή εναρμονισμένες πρακτικές), οι οποίες συνάπτονται μεταξύ δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, καθεμία εκ των οποίων δραστηριοποιείται σε διαφορετικό επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής, π.χ. παραγωγός και χονδρέμπορος, χονδρέμπορος και λιανέμπορος⁴¹.

Σχετικά με τις κάθετες συμφωνίες, το Συμβούλιο εξέδωσε τον προαναφερθέντα Κανονισμό 19/65, ο οποίος, όπως ήδη ελέχθη, ισχύει και για τις οριζόντιες συμφωνίες. Ο Κανονισμός αυτός εξουσιοδότησε την Επιτροπή να εκδώσει Κανονισμούς, με τους οποίους να εξειδικεύσει τις αρχές των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ (τότε 85 και 86 ΣυνθΕΟΚ) και αυτές του ίδιου του Κανονισμού 19/65 σε συγκεκριμένα είδη καθέτων συμφωνιών, όπως π.χ. αποκλειστικής προμήθειας, αποκλειστικής διανομής κλπ.

Στους Κανονισμούς αυτούς, τους οποίους πράγματι εξέδωσε (λεπτομέρειες κατωτέρω), η Επιτροπή αρχικά ακολούθησε, ακριβώς όπως και στις οριζόντιες συμφωνίες, την πολιτική να προσδιορίζει τους περιορισμούς ή τις ρήτρες που επιτρέπονται, τους περιορισμούς ή τις ρήτρες που δεν επιτρέπονται, τις ρήτρες που επιβάλλεται οπωσδήποτε να περιέχονται στην συμφωνία, καθώς, τέλος, και τις λοιπές προϋποθέσεις που πρέπει οπωσδήποτε να πληρούνται για να επιτραπεί η συμφωνία.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1990 - αρχές της δεκαετίας 2000 η Επιτροπή άλλαξε την πολιτική της, ακριβώς κατά τα πρότυπα της πολιτικής επί των οριζοντίων συμφωνιών. Το κύριο χαρακτηριστικό της πολιτικής αυτής έγκειται στο ότι εγκαταλείπεται η προσέγγιση της απαριθμώσεως των απαλλασσόμενων ρητρών («νομική προσέγγιση») και δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στον καθορισμό των κατηγοριών συμφωνιών που απαλλάσσονται μέχρις ένα συγκεκριμένο επίπεδο ισχύος στην αγορά και στον προσδιορισμό των περιορισμών και των ρητρών που δεν επιτρέπεται να περιλαμβάνονται σε τέτοιου είδους συμφωνίες. Η προσέγγιση αυτή συμβαδίζει με μία «οικονομοκεντρική προσέγγιση» με την οποία αξιολογούνται οι επιπτώσεις της εκάστοτε συμφωνίας στην σχετική αγορά.

α. Κάθετες συμφωνίες γενικώς

Ο Κανονισμός 19/65 του Συμβουλίου της 2.3.1965 τροποποιήθηκε δια του Κανονισμού (ΕΚ) 1215/1999 του Συμβουλίου της 10.6.1999⁴². Με τον τελευταίο αυτόν Κανονισμό εξουσιοδοτήθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εκδώσει Κανονισμό για τις κάθετες συμφωνίες (γενικώς), με τον οποίο θα αντικαθίστανται οι μέχρι τότε ισχύοντες (ειδικοί) Κανονισμοί περί αποκλειστικής διανομής,

⁴¹ Άρθρο 2 παράγρ. 1 Κανονισμού Επιτροπής 2790/1999. Πρβλ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 557.

⁴² ΕπΕφ 1999, L 148/1.

αποκλειστικής προμήθειας και δικαιοχρήσεως (franchise) και θα καλύπτονται επιπλέον και κάθετες συμφωνίες μεταξύ περισσότερων των δύο επιχειρήσεων, συμφωνίες επιλεκτικής διανομής, συμφωνίες υπηρεσιών και συμφωνίες σχετικά με την προμήθεια ή/και την αγορά υπηρεσιών ή προϊόντων που προορίζονται για μεταποίηση ή ενσωμάτωση⁴³. Έτσι εξεδόθη ο Κανονισμός (ΕΚ) 2790/1999 της Επιτροπής, της 22.12.1999, «για την εφαρμογή του άρθρου 81 παραγρ. 3 της συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών»⁴⁴, ο οποίος ετέθη σε ισχύ την 1.1.2000 και λήγει στις 31.5.2010.

Οι συμφωνίες αυτές θεωρείται ότι μπορούν να βελτιώσουν την οικονομική αποτελεσματικότητα στο πλαίσιο μιας αλυσίδας παραγωγής ή διανομής, επιτρέποντας καλύτερο συντονισμό μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Μπορούν ιδίως να οδηγήσουν σε μείωση του κόστους συναλλαγής και διανομής των μερών και σε βελτιστοποίηση του επιπέδου των επενδύσεων και των πωλήσεων⁴⁵.

Όμως τα εν λόγω θετικά αποτελέσματα δεν πρέπει να υπεραντισταθμίζονται από τυχόν περιορισμούς του ανταγωνισμού, τους οποίους επιβάλλουν οι κάθετες συμφωνίες, πράγμα το οποίο εξαρτάται από την ισχύ των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στην αγορά και, ως εκ τούτου, από την έκταση στην οποία οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό από άλλους προμηθευτές αγαθών ή υπηρεσιών, οι οποίες θεωρούνται από τον αγοραστή εναλλάξιμες ή υποκατάστατα λόγω των χαρακτηριστικών τους, των τιμών τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται⁴⁶.

Ο Κανονισμός θεωρεί ότι οι κάθετες συμφωνίες οδηγούν κατά κανόνα στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής και εξασφαλίζουν στους καταναλωτές δικαιο μερίδιο από τα οφέλη που οδηγούν, εφ' όσον το μερίδιο που διαθέτει στην σχετική αγορά ο προμηθευτής δεν υπερβαίνει το 30 %, και οι κάθετες συμφωνίες δεν περιλαμβάνουν ορισμένους τύπους πολύ σοβαρών περιορισμών που αντιβαίνουν στον ανταγωνισμό⁴⁷.

β. Αυτοκίνητα

Βάσει του Κανονισμού 19/65 του Συμβουλίου της 2.3.1965 η Επιτροπή εξέδωσε διαδοχικώς δύο Κανονισμούς συγκεκριμένης χρονικής διάρκειας, των οποίων η ισχύς έληξε⁴⁸, σήμερα δε ισχύει ο Κανονισμός (ΕΚ) 1400/2002 της Επιτροπής, της 31.7.2002, «Σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων

⁴³ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 22.

⁴⁴ ΕπΕφ 1999 L 336/21.

⁴⁵ 6^η σκέψη.

⁴⁶ 7^η σκέψη.

⁴⁷ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 559 επ.

⁴⁸ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 23.

πρακτικών στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας»⁴⁹, ο οποίος ετέθη σε ισχύ την 1.10.2005 και λήγει στις 31.5.2010.

Δυνάμει του Κανονισμού αυτού εξαιρούνται της απαγορεύσεως του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ κάθεται συμφωνίες (ή εναρμονισμένες πρακτικές), οι οποίες αφορούν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα μέρη μπορούν να προμηθευθούν, να πωλούν ή να μεταπωλούν καινούργια αυτοκίνητα οχήματα, ανταλλακτικά για τα οχήματα αυτά και υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αυτοκινήτων οχημάτων, και οι οποίες συνάπτονται μεταξύ μη ανταγωνιζόμενων επιχειρήσεων ή κατ' εξαίρεση μεταξύ ανταγωνιζόμενων επιχειρήσεων ή μεταξύ ενώσεων επιχειρήσεων και των μελών τους⁵⁰.

Οι συμφωνίες αυτές θεωρείται ότι μπορούν να βελτιώσουν την οικονομική αποτελεσματικότητα στο πλαίσιο μιας αλυσίδας παραγωγής ή διανομής, επιτρέποντας καλύτερο συντονισμό μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Μπορούν ιδίως να οδηγήσουν σε μείωση του κόστους συναλλαγής και διανομής των μερών και σε βελτιστοποίηση του επιπέδου των επενδύσεων και των πωλήσεων⁵¹.

Όμως τα εν λόγω θετικά αποτελέσματα δεν πρέπει να υπεραντισταθμίζονται από τυχόν περιορισμούς του ανταγωνισμού, τους οποίους επιβάλλουν οι κάθεται συμφωνίες, πράγμα το οποίο εξαρτάται από τη ισχύ των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στην αγορά και, ως εκ τούτου, από την έκταση στην οποία οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό από άλλους προμηθευτές αγαθών ή υπηρεσιών, οι οποίες θεωρούνται από τον αγοραστή εναλλάξιμες ή υποκατάστατα λόγω των χαρακτηριστικών τους, των τιμών τους και της χρήσεως για την οποία προορίζονται⁵².

Τα όρια κάτω από τα οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι τα πλεονεκτήματα που εξασφαλίζονται από τις κάθεται συμφωνίες αντισταθμίζουν τα περιοριστικά αποτελέσματα των συμφωνιών αυτών, πρέπει να ποικίλλουν ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των διαφόρων ειδών καθέτων συμφωνιών. Τα όρια αυτά βρίσκονται μεταξύ 20%-40%⁵³.

Προς εξασφάλιση των αποτελεσμάτων αυτών, οι κάθεται συμφωνίες πωλήσεως αυτοκινήτων κλπ. οφείλουν να περιέχουν συγκεκριμένες ρήτρες, βάσει των οποίων αυξάνονται οι δυνατότητες ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων του κλάδου⁵⁴.

Για την απαλλαγή από την απαγόρευση του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ πρέπει επιπλέον οι κάθεται συμφωνίες, ανεξαρτήτως μεριδίου αγοράς, να μη περιλαμβάνουν ορισμένους τύπους πολύ σοβαρών περιορισμών, οι οποίοι θε-

⁴⁹ ΕπΕφ 2002, L 203/30 και λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 23.

⁵⁰ Άρθρο 2, πρβλ. και 3^η σκέψη.

⁵¹ 5^η σκέψη.

⁵² Πρβλ. 7^η σκέψη.

⁵³ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 561.

⁵⁴ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 561.

ωρούνται ως ιδιαίτερα επιζήμιοι για τον ανταγωνισμό ακόμη και επί χαμηλών μεριδίων αγοράς⁵⁵. Συνολικά οι ρυθμίσεις του Κανονισμού 1400/2002 είναι αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπονται από τον Κανονισμό 2790/1999 περί καθέτων συμφωνιών.

3. Κλαδικοί Κανονισμοί

Σε επίπεδο κλαδικών Κανονισμών εξεδόθησαν Κανονισμοί για την γεωργία, τις ασφαλίσεις, τις σιδηροδρομικές, οδικές και εσωτερικές πλωτές μεταφορές, τις θαλάσσιες μεταφορές και τις αεροπορικές μεταφορές. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των Κανονισμών ήταν αρχικά ότι καθόριζαν τις κατηγορίες των συμφωνιών, επί των οποίων εφαρμόζονταν, προσδιόριζαν, ακριβώς όπως και στις οριζόντιες και στις κάθετες συμφωνίες, τους περιορισμούς ή τις ρήτρες που επιτρέπονται, τους περιορισμούς ή τις ρήτρες που δεν επιτρέπονται, τις ρήτρες που επιβάλλεται οπωσδήποτε να περιέχονται στην συμφωνία, καθώς, τέλος, και τις λοιπές προϋποθέσεις που πρέπει οπωσδήποτε να πληρούνται για να επιτραπεί η συμφωνία.

Στις αρχές της δεκαετίας 2000 η Επιτροπή άλλαξε την πολιτική της σε ορισμένους κλάδους, ακριβώς κατά τα πρότυπα της πολιτικής επί των οριζοντίων και των καθέτων συμφωνιών. Με εξαίρεση τον τομέα της γεωργίας και των σιδηροδρομικών, οδικών και εσωτερικών πλωτών μεταφορών, στους υπόλοιπους ρυθμισμένους κλάδους το κύριο χαρακτηριστικό και της πολιτικής αυτής έγκειται κατά βάση στο ότι εγκαταλείπεται η προσέγγιση της απαριθμήσεως των απαλλασσομένων ρητρών («νομική προσέγγιση») και δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στον καθορισμό των κατηγοριών συμφωνιών που απαλλάσσονται μέχρις ένα συγκεκριμένο επίπεδο ισχύος στην αγορά και στον προσδιορισμό των περιορισμών και των ρητρών που δεν επιτρέπεται να περιλαμβάνονται σε τέτοιου είδους συμφωνίες. Η προσέγγιση αυτή συμβαδίζει με μία «οικονομοκεντρική προσέγγιση» με την οποία αξιολογούνται οι επιπτώσεις της εκάστοτε συμφωνίας στην σχετική αγορά⁵⁶. Κατά τα λοιπά παραπέμπομε στα λεχθέντα ανωτέρω περί των οριζοντίων και καθέτων συμφωνιών.

Επιπλέον βάσει της εμπειρίας, την οποία η Επιτροπή έκανε από την εφαρμογή των πρώτων Κανονισμών, η Επιτροπή κατέληξε στο ότι, ανάλογα με τον κλάδο, υπάρχουν και μορφές συνεργασίας μεταξύ όλων των επιχειρήσεων του κλάδου, οι οποίες κατά κανόνα πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ. Οι νέοι λοιπόν Κανονισμοί ακολουθούν αυτό το πρότυπο. Οι Κανονισμοί που σήμερα ισχύουν στους προαναφερθέντες κλάδους⁵⁷, είναι οι κάτωθι:

α. Γεωργία: Κανονισμός (ΕΚ) 1184/2006 του Συμβουλίου⁵⁸.

⁵⁵ Δεμπομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 561-562.

⁵⁶ Πρβλ. 6^η, 7^η σκέψη Κανονισμού 358/2003 Επιτροπής για τις ασφαλίσεις.

⁵⁷ Δεμπομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 563-564).

⁵⁸ ΕΠΕφ 2006, L 214/7.

β. «Ασφαλίσεις» (Ασφάλειες): Κανονισμός (ΕΟΚ) 1534/91 του Συμβουλίου (εξουσιοδοτικός Κανονισμός)⁵⁹ και Κανονισμός (ΕΚ) 358/2003 της Επιτροπής⁶⁰.

γ. Μεταφορές: **i.** Σιδηροδρομικές, οδικές και εσωτερικές πλωτές μεταφορές: Κανονισμός (ΕΟΚ) 1017/68 του Συμβουλίου⁶¹. **ii.** Θαλάσσιες μεταφορές: Κανονισμός (ΕΚ) 1419/2006 του Συμβουλίου⁶². **iii.** Αεροπορικές μεταφορές: Κανονισμός (ΕΟΚ) 3976/87 του Συμβουλίου⁶³, και Κανονισμός 411/2004 του Συμβουλίου⁶⁴.

4. Ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Οι Ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχουν μεγάλη σημασία για την πράξη, αφού αποτυπώνουν τον τρόπο, με τον οποίο η Επιτροπή ερμηνεύει το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ή προτίθεται να εφαρμόσει διατάξεις αυτού.

Από πλευράς νομικής ισχύος οι Ανακοινώσεις της Επιτροπής δεν δεσμεύουν τις επιχειρήσεις ή τα δικαστήρια, αλλ' αποτελούν πράξεις, οι οποίες ενέχουν απλώς αυτοδέσμευση της Επιτροπής. Η αυτοδέσμευση συνάγεται από τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως (Gleichheitsprinzip) και της προστασίας της εμπιστοσύνης (Prinzip des Vertrauensschutzes)⁶⁵. Οι επιχειρήσεις δικαιούνται να τις επικαλεσθούν ενώπιον της Επιτροπής⁶⁶.

Οι εν ισχύι σήμερα Ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε θέματα εφαρμογής των άρθρων 81, 82 ΣυνθΕΚ αφορούν τις οριζόντιες συμφωνίες, τις κάθετες συμφωνίες, τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας, τον ορισμό της σχετικής αγοράς, την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου, την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγρ. 3 της Συνθήκης, την εφαρμογή του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ σε συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας, τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ), την συνεργασία στο πλαίσιο του δικτύου των αρχών ανταγωνισμού, την συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των δικαστηρίων των κρατών μελών της ΕΕ κατά την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ, τον χειρισμό των καταγγελιών από την Επιτροπή βάσει των άρθρων 81 και 82 Συνθ ΕΚ, τις «επιστολές καθοδήγησης» και, τέλος τους κανόνες

⁵⁹ ΕπΕφ 1991 L 143/1.

⁶⁰ ΕπΕφ 2003 L 53/8.

⁶¹ ΕπΕφ 1968, L 175/1.

⁶² ΕπΕφ 2006, L 269/1. Βλ. αναλυτικά άρθρο Ι. ΘΑΝΟΥ στο παρόν τεύχος.

⁶³ Ουσιαστικού δικαίου εξουσιοδοτικός Κανονισμός, ΕπΕφ 1987, L 374/9.

⁶⁴ ΕπΕφ 2004, L 68/1.

⁶⁵ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 29.

⁶⁶ Απόφαση ΠΕΚ της 3.4.2003, T-119/02, *Royal Philips Electronics NV κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2003, σελ. II-1433 (σκέψη 242).

προσβάσεως στον φάκελο υποθέσεως της Επιτροπής⁶⁷. Μετά από τις ως άνω Ανακοινώσεις, η Επιτροπή εξέδωσε και νεότερες κατά τα έτη 2006-2007, οι οποίες αφορούν τα βασικά μηνύματα της έκθεσης για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2006⁶⁸, τον υπολογισμό των προστίμων δυνάμει του κανονισμού 1/2003⁶⁹, την τομεακή έρευνα σχετικά με τις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες⁷⁰, τη διεξαγωγή διαδικασιών διευθέτησης διαφορών εν όψει της εκδόσεως αποφάσεων δυνάμει του Κανονισμού 1/2003 σε περιπτώσεις συμπράξεων (σχέδιο)⁷¹ και, τέλος, έρευνες σε κλάδους της οικονομίας για την ασφάλιση επιχειρήσεων⁷².

Σε σχέση ειδικώς με το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ η Επιτροπή μελετά τελευταίως τις δυνατότητες μιας ερμηνείας της διατάξεως αυτής επί τη βάσει μιας περισσότερο οικονομικής προσεγγίσεως απ' ό,τι μέχρι σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η κατάθεση από την Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού εγγράφου συζητήσεως προς δημόσια διαβούλευση τον Δεκέμβριο 2005⁷³. Η από μερικούς προτεινόμενη οικονομική προσέγγιση έγκειται μεταξύ των άλλων και στη λήψη υπ' όψη θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων για τις επιχειρήσεις που βρίσκονται σε δεσπόζουσα θέση ως αντιστάθμισμα σε πιθανή ζημία των καταναλωτών. Αν αυτό γίνει δεκτό, δεν θα θεμελιούται πλέον κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως. Αναμένεται με ενδιαφέρον η έκδοση της σχετικής Ανακοινώσεως, στην οποία θα παρουσιάζονται οι οριστικές θέσεις της Επιτροπής ως προς το ζήτημα αυτό, οι οποίες βεβαίως σε τελική ανάλυση θα ισχύσουν μόνον αν γίνουν δεκτές από το ΠΕΚ και το ΔΕΚ.

Γ. Ο εκτελεστικός Κανονισμός 1/2003

1. Ο Κανονισμός 17/1962 - Το προϊσχόν δικαιο

Ο Κανονισμός 17/1962, ο οποίος υιοθετήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60 για να υλοποιήσει τις αρχές των άρθρων 81, 82 και 83 ΣυνθΕΚ (τότε 85, 86 και 87 ΣυνθΕΟΚ), εισήγαγε σε διοικητικό επίπεδο σύστημα *συγκεντρωτικής* εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού, δηλ. σύστημα εφαρμογής του από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και όχι από τις Αρχές Ανταγωνισμού των Κρατών-Μελών. Με τις διατάξεις του Κανονισμού αυτού η Ευ-

⁶⁷ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 564-565. Τα κείμενα των Ανακοινώσεων, πλην της τελευταίας για την πρόσβαση στο φάκελο της υποθέσεως (ΕπΕφ 2005, C 325/7), βλ. σε ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 403 επ.

⁶⁸ COM/2006/697 τελικό.

⁶⁹ ΕπΕφ 2006, C 210/2

⁷⁰ COM/2007/33 τελικό.

⁷¹ ΕπΕφ 2007, C 255/51.

⁷² COM/2007/556 τελικό.

⁷³ <http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/art82/index.html>. Βλ. αναλυτικά άρθρο Κ. ΜΠΕΝΕΤΑΤΟΥ στο παρόν τεύχος.

ρωπαϊκή Επιτροπή απέκτησε ειδικότερον ελεγκτικές εξουσίες (απαίτηση παροχής πληροφοριών από τις επιχειρήσεις, έλεγχος κλάδων της οικονομίας, έλεγχος βιβλίων, χώρων, γηπέδων, μεταφορικών μέσων των επιχειρήσεων κλπ), εξουσία εκδόσεως αποφάσεων, με τις οποίες διαπιστούται η παράβαση και διατάσσεται η παύση αυτής, εξουσία επιβολής χρηματικών ποινών για συμμόρφωση προς απόφασή της, εξουσία επιβολής (διοικητικών) προστίμων, καθώς και εξουσία εκδόσεως εγκριτικής αποφάσεως κατ' άρθρο 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ, μετά από αίτηση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Για την έκδοση της τελευταίας εισήγето υποχρέωση προηγούμενης γνωστοποίησης εκ μέρους των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των συμφωνιών ή πρακτικών, για τις οποίες ζητείτο η έγκριση. Με τις δύο τελευταίες αυτές ρυθμίσεις ο κοινός ευρωπαϊός Νομοθέτης επέλεξε το σύστημα της «κατ' αρχήν απαγορεύσεως με επιφύλαξη εξαιρέσεως». Τέλος η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέκτησε και την εξουσία εκδόσεως αποφάσεως αρνητικής πιστοποίησης (*Negativattest*), ήτοι αποφάσεως, η οποία εκδίδεται μετά από αίτηση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, και με την οποία βεβαιούται ότι συγκεκριμένη συμφωνία ή πρακτική μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών δεν συνιστά παράβαση των άρθρων 81 ή 82 ΣυνθΕΚ, με άλλα λόγια δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών.

Αντίστοιχες εξουσίες πλήρους εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού δεν προβλέφθηκαν από τον Κανονισμό 17/1962 (ή άλλο νομοθέτημα της Κοινότητας) για τις εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού⁷⁴.

2. Λόγοι αλλαγής του συστήματος

Σύμφωνα με την αιτιολογία του ίδιου του Κανονισμού 1/2003, ο οποίος σημειωτέον υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο (15 Κράτη-Μέλη) ομοφώνως, μετά από 40 και πλέον έτη εφαρμογής του Κανονισμού 17/1962, το προπεριγραφέν συγκεντρωτικό σύστημα εγκρίσεως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όλων των επιδεκτικών απαλλαγής συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών, βάσει του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ, αποδείχθηκε πολύ αποτελεσματικό για την ανάπτυξη κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, η οποία με την σειρά της συνέβαλε στην διάδοση κλίματος ανταγωνισμού στην Κοινότητα. Ωστόσο, σε μια διευρυμένη (από 1.5.2004) Ευρωπαϊκή Ένωση με 25 (ήδη 27) Κράτη-Μέλη εκρίθη ότι το ανωτέρω σύστημα δεν θα είναι πλέον ικανό να διασφαλίσει την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των δύο στόχων της Συνθήκης, ήτοι της διασφαλίσεως αποτελεσματικής εποπτείας της αγοράς και της ανάγκης απλουστεύσεως, κατά το δυνατόν, της διοικητικής διαδικασίας⁷⁵.

Πλέον συγκεκριμένα, εκρίθη ότι το συγκεντρωτικό αυτό σύστημα θα αποτελούσε τροχοπέδη στην εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού από τα Δικαστήρια και τις Αρχές Ανταγωνισμού των 25 Κρατών-Μελών, ενώ το σύστημα γνωστοποιήσεων, το οποίο περιλαμβάνει, θα παρεμπόδιζε την Ευ-

⁷⁴ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 34 επ.

⁷⁵ Άρθρο 83 παράγρ. 2 στοιχ. β ΣυνθΕΚ.

ρωπαϊκή Επιτροπή να επικεντρώνει το έργο της στην καταστολή των πλέον σοβαρών παραβάσεων⁷⁶.

Για τους λόγους αυτούς η Επιτροπή δρομολόγησε την υιοθέτηση νέου Κανονισμού, με τον οποίο θα επετυγχάνετο ο εκσυγχρονισμός του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού. Ο νέος Κανονισμός προετοιμάστηκε από την Επιτροπή μετά από ζωνρή δημόσια διαβούλευση, η οποία ακολούθησε την δημοσίευση εκ μέρους της της Λευκής Βίβλου για τον εκσυγχρονισμό των κανόνων εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΚ της 28.4.1999⁷⁷ και της Προτάσεως για ένα Κανονισμό του Συμβουλίου για την εφαρμογή των κανόνων των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ⁷⁸. Η Επιτροπή «έπεισε» το Συμβούλιο, το οποίο προχώρησε στην ομόφωνη υιοθέτηση του Κανονισμού.

3. Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις

Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις, τις οποίες ο Κανονισμός 1/2003⁷⁹ επέφερε στο προηγούμενο καθεστώς του Κανονισμού 17/1962, είναι οι εξής:

α. Επιβεβαιώνεται κατά ρητό τρόπο, για πρώτη φορά σε νομοθετικό κείμενο, η *αποκεντρωμένη εφαρμογή των άρθρων 81, 82 ΣυνθΕΚ σε διοικητικό επίπεδο*⁸⁰, δηλ. η εφαρμογή των διατάξεων αυτών τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και από τις εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού, η οποία μέχρι τότε εδράζετο στην νομολογία του ΔΕΚ περί άμεσου εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 81 παράγρ. 1, 2 και 82 ΣυνθΕΚ. Ταυτοχρόνως εισάγεται για πρώτη φορά η ολοκληρωμένη (πλήρης) εφαρμογή των διατάξεων αυτών από τις εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού, δηλ. η εφαρμογή με οπλοστάσιο κυρώσεων (σε αντίθεση με την μέχρι τότε ατελή εφαρμογή λόγω μη προβλέψεως κυρώσεων). Με τον τρόπο αυτόν η άμεση εφαρμογή των συγκεκριμένων κοινοτικών διατάξεων καθίσταται αποτελεσματικότερη.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο αναγκαίος συντονισμός μεταξύ όλων των αρμοδίων για την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου διοικητικών φορέων στο νέο αυτό αποκεντρωμένο σύστημα συντρεχουσών αρμοδιοτήτων, το λεγόμενο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού⁸¹, ο Κανονισμός εισάγει συγκεκριμένους κανόνες συνεργασίας μεταξύ των εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού, καθώς και μεταξύ αυτών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι κανόνες αυτοί περιέχονται κυρίως στα άρθρα 11-14 του Κανονισμού.

⁷⁶ Σκέψεις 2, 3 Κανονισμού 1/2003, λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 61-62.

⁷⁷ ΕπΕφ 1999, C 132/1, λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 62.

⁷⁸ ΕπΕφ 2000, C 365/284, λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 62.

⁷⁹ ΕπΕφ 2003, L 1/1, τροποποιηθείς από τον Κανονισμό (ΕΚ) 411/2004 του Συμβουλίου, της 26.2.2004, ΕπΕφ 2004, L 68/1, λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 62 επ.

⁸⁰ Άρθρα 4, 5 Κανονισμού.

⁸¹ ΕΔΑ, γνωστό και ως European Competition Net / ECN, λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 63 επ.

Ο Κανονισμός επιβεβαιώνει εξ άλλου κατά ρητό τρόπο, για πρώτη φορά σε νομοθετικό κείμενο, και την *αρμοδιότητα των εθνικών Δικαστηρίων* να εφαρμόζουν τα άρθρα 81 και 82 ΣυνθΕΚ⁸², το καθένα βεβαίως εντός του πλαισίου της αντιστοιχούς δικαιοδοσίας (διοικητικά Δικαστήρια για έλεγχο των αποφάσεων των εθνικών (διοικητικών) αρχών ανταγωνισμού, πολιτικά Δικαστήρια για αστικές διαφορές, λ.χ. αγωγές αποζημιώσεως λόγω παραβάσεως του ευρωπαϊκού δικαίου του ανταγωνισμού, ποινικά Δικαστήρια για επιβολή ποινικών κυρώσεων λόγω παραβάσεως του ευρωπαϊκού δικαίου του ανταγωνισμού)⁸³.

β. Καταργείται το «σύστημα της κατ' αρχήν απαγορεύσεως με δυνατότητα εξαιρέσεως» και *εισάγεται σύστημα «εξαιρέσεων άμεσης εφαρμογής»*⁸⁴. Βάσει αυτού οι συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές, οι οποίες εμπίπτουν στο άρθρο 81 παράγρ. 1, αλλά πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ, επιτρέπονται, προς τούτο δε δεν είναι αναγκαία η προηγούμενη έκδοση σχετικής αποφάσεως από διοικητικό (ή άλλης φύσεως) όργανο. Σύμφωνα με το νέο αυτό σύστημα, οι αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των Κρατών-Μελών έχουν πλέον την αρμοδιότητα να εφαρμόζουν όχι μόνο το άρθρο 81 παράγρ. 1 (και το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ), αλλά και το άρθρο 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ, το οποίο κατέστη πλέον κανόνας άμεσου εφαρμογής⁸⁵.

Κατόπιν της αλλαγής αυτής, η οποία είναι αλλαγή ουσιαστικού δικαίου, επέρχονται με τον Κανονισμό και αλλαγές δικονομικής φύσεως. Συγκεκριμένα καταργείται τόσο η υποχρέωση γνωστοποιήσεως των συμφωνιών, για τις οποίες υπό το παλαιό καθεστώς ζητείτο παροχή εξαιρέσεως από την απαγόρευση του άρθρου 81 παράγρ. 1 ΣυνθΕΚ, όσον και το δικαίωμα των επιχειρήσεων να ζητούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την παροχή εξαιρέσεως ή αρνητικής πιστοποίησης, δηλ. πιστοποίησης ότι η συγκεκριμένη συμφωνία ουδόλως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ. Είναι φανερό ότι οι επιχειρήσεις φέρουν πλέον οι ίδιες την ευθύνη νομικής αξιολογήσεως των συμφωνιών που συνάπτουν και των πρακτικών που ακολουθούν ως προς τη συμβατότητά τους με τα άρθρα 81 και 82 ΣυνθΕΚ.

Οι νέες ρυθμίσεις συνεπάγονται, όπως είναι φυσικό, λιγότερη *ασφάλεια δικαίου* για τις επιχειρήσεις που επιθυμούν να συνεργασθούν προς επίτευξη κοινών επιχειρηματικών στόχων. Από την άλλη πλευρά όμως η Επιτροπή απαλλάσσεται από τον φόρτο των εγκρίσεων ή χορηγήσεων αρνητικών πιστοποιήσεων, πράγμα το οποίο θα της επιτρέψει να ασχοληθεί με σοβαρότερες υποθέσεις, ιδίως τα λεγόμενα *hard core καρτέλ*⁸⁶.

γ. Εισάγονται *νέες ελεγκτικές εξουσίες* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προκειμένου αυτή να ανταποκριθεί κατά τον καλλίτερο δυνατό τρόπο στις σύγχρονες

⁸² Άρθρο 6.

⁸³ Δεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 34-50.

⁸⁴ Εκ του νόμου εξαίρεση, System der Legalausnahme.

⁸⁵ Δεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 569.

⁸⁶ Δεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 569 επ.

ανάγκες, όπως λ.χ. η εξουσία διεξαγωγής ακροάσεων προσώπων (φυσικών ή νομικών) προς τον σκοπό της συλλογής πληροφοριών, τα οποία συναινούν προς τούτο, η εξουσία των υπαλλήλων της να σφραγίζουν οποιοδήποτε επαγγελματικό χώρο και βιβλία ή έγγραφα, η εξουσία να ζητούν από αντιπρόσωπο της επιχειρήσεως επεξηγήσεις περί των γεγονότων ή εγγράφων που σχετίζονται με το αντικείμενο του ελέγχου και η εξουσία ελέγχου και άλλων χώρων πλην των εν στενή εννοία επαγγελματικών χώρων, όπως λ.χ. οι κατοικίες των επιχειρηματιών, διευθυνόντων συμβούλων και λοιπών μελών του προσωπικού των εμπλεκομένων επιχειρήσεων ή τα μεταφορικά μέσα. Οι εξουσίες αυτές ασκούνται στο έδαφος των Κρατών-Μελών⁸⁷.

δ. Επαναπροσδιορίζονται τα είδη αποφάσεων, τις οποίες εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ορίζονται το πρώτον κοινά είδη αποφάσεων για τις εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού σε σχέση με την εφαρμογή των άρθρων 81, 82 ΣυνθΕΚ.

Ειδικότερα τα είδη αποφάσεων, τα οποία η Επιτροπή, μετά την κατάργηση των αποφάσεων παροχής εξαιρέσεως και αρνητικής πιστοποίησης, δύναται να εκδίδει, είναι α) απόφαση για την διαπίστωση και παύση της παραβάσεως, β) απόφαση για την αποδοχή αναλήψεως δεσμεύσεων εκ μέρους των επιχειρήσεων, γ) απόφαση για την επιβολή (διοικητικού) προστίμου, απόφαση για την επιβολή χρηματικής ποινής για κάθε ημέρα μη συμμορφώσεως προς απόφαση της Επιτροπής (ως μέσο εκτελέσεως της αποφάσεως), ε) απόφαση λήψεως ασφαλιστικών μέτρων, στ) απόφαση διαπιστώσεως του ανεφάρμοστου των άρθρων 81, 82 ΣυνθΕΚ, και ζ) απόφαση ανακλήσεως του ευεργετήματος Κανονισμού Ομαδικής Απαλλαγής⁸⁸.

ε. Θεσπίζεται ο θεσμός της συνεργασίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Επιτροπής και εθνικών δικαστηρίων των Κρατών-Μελών, δηλ. ο θεσμός της Επιτροπής ως *amicus curiae*. Οι σχετικές ρυθμίσεις⁸⁹ επιδέχονται, ως εκ της φύσεώς τους, συμπλήρωση από την εθνική νομοθεσία, πράγμα το οποίο έγινε και στην Χώρα μας⁹⁰.

Έτσι τα Δικαστήρια, επειδή στερούνται εμπειρίας σε σχέση με την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ (ατομικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κανονισμοί Ομαδικής Απαλλαγής, ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), δύναται να ζητούν με δική τους πρωτοβουλία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να τους διαβιβάσει πληροφορίες που κατέχει ή την γνώμη της επί ζητημάτων εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας του (ελεύθερου) ανταγωνισμού⁹¹. Σημειωτέον ότι τα Δικαστήρια αποκτούν (βάσει του ν. 3373/2005) την δυνατότητα να απευθύνονται και στην ΕΑ. Από την άλλη πλευρά τα εθνικά Δικαστήρια πρέπει να είναι έτοιμα να δεχθούν επέμβαση της Ευρωπαϊκής Ε-

⁸⁷ Επί όλων των ανωτέρω ζητημάτων λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 68 επ.

⁸⁸ Επί όλων των ανωτέρω ζητημάτων λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 69 επ.

⁸⁹ Άρθρο 15 Κανονισμού.

⁹⁰ Με τον ν. 3373/2005, λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η εφαρμογή, 80 επ.

⁹¹ Άρθρο 15 παράγρ. 1 Κανονισμού, άρθρο 21 παράγρ. 2 ν. 3373/2005.

πιτροπής, η οποία βάσει του Κανονισμού 1/2003 δύναται να υποβάλει γραπτές παρατηρήσεις στα Δικαστήρια εξ ιδίας πρωτοβουλίας και προφορικές με άδεια του Δικαστηρίου⁹². Αντίστοιχες εξουσίες έχει και η ΕΑ βάσει ρητής διατάξεως του Κανονισμού 1/2003⁹³. Ο νέος θεσμός (*amicus curiae*) δεν στερεί πάντως τα Δικαστήρια από το δικαίωμά τους να απευθύνουν προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΚ, σύμφωνα με το άρθρο 234 ΣυνθΕΚ⁹⁴.

στ. Καθιερώνονται για πρώτη φορά ρητώς σε νομοθετικό επίπεδο τρεις κανόνες της νομολογίας του ΔΕΚ, αυτός της ομοιομόρφου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού από Επιτροπή, εθνικές αρχές Ανταγωνισμού και εθνικά Δικαστήρια, αυτός της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού έναντι του εθνικού δικαίου του ανταγωνισμού και αυτός περί βάρους της αποδείξεως⁹⁵.

4. Νομική προστασία

Οι Αποφάσεις της Επιτροπής υπόκεινται σε προσφυγή ενώπιον του ΠΕΚ (άρθρο 225 παράγρ. 1 εδ. α', 230 ΣυνθΕΚ) και αυτού σε αναίρεση ενώπιον του ΔΕΚ (άρθρο 225 παράγρ. 1 εδ. β', 230 ΣυνθΕΚ). Με σκοπό την επιτάχυνση της δίκης ενώπιον του ΠΕΚ, το έτος 2001 τροποποιήθηκε ο Κανονισμός διαδικασίας του ΠΕΚ με την εισαγωγή της λεγόμενης «ταχείας διαδικασίας» (άρθρο 76α του ως άνω Κανονισμού)⁹⁶. Η προσφυγή του άρθρου 230 ΣΕΚ δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα (242 εδ. α' ΣυνθΕΚ), όμως το ΠΕΚ δύναται να διατάξει την αναστολή εκτέλεσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως της Επιτροπής (242 εδ. β' ΣυνθΕΚ) ή (άλλα) προσωρινά μέτρα σε υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του (243 ΣυνθΕΚ). Οι αποφάσεις των εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού, οι οποίες εφαρμόζουν το κοινοτικό δικαιο του ανταγωνισμού (άρθρα 81, 82 ΣυνθΕΚ, Κανονισμοί) υπόκεινται στα ένδικα μέσα που προβλέπονται από το εθνικό δικαιο.

Δ. Ειδική νομοθεσία ελέγχου συγκεντρώσεων

1. Γενικά

Όπως ήδη ελέχθη, ο ανταγωνισμός μπορεί να περιορισθεί, όχι μόνον από συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ επιχειρήσεων (καρτέλ) ή κατά-

⁹² Άρθρο 15 παράγρ. 3, εδ. β' Κανονισμού.

⁹³ Άρθρο 15 παράγρ. 3, εδ. α'.

⁹⁴ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 82 επ., 92.

⁹⁵ Επί όλων των ανωτέρω ζητημάτων λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 73-79. Σχετικά με τον τρόπο που το ελληνικό δικαιο του ανταγωνισμού (ν. 703/1977) ρύθμισε όλα τα ανωτέρω ζητήματα πριν από τον Κανονισμό 1/2003 και μετά από αυτόν με τον ν. 3373/2005 βλ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Εφαρμογή, 51 επ., 80 επ.

⁹⁶ Γενικά για την ταχεία διαδικασία πρβλ. DE LA SERRE, Accelerated and expedited procedures before the EC Courts: a review of the practice, CMLRev., 43, 2006, 783-815.

χρηση δεσπόζουσας θέσεως εκ μέρους μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων, αλλά και από συγκεντρώσεις μεταξύ επιχειρήσεων. Για τον λόγον αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70 εισήγηθηκε την υιοθέτηση ειδικού Κανονισμού ελέγχου των συγκεντρώσεων. Η πρόταση αυτή δεν έγινε δεκτή από το Συμβούλιο, διότι τότε επικράτησε η άποψη ότι οι συγχωνεύσεις μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων πρέπει να μείνουν ανεμπόδιστες, ώστε να ενδυναμωθούν οι επιχειρήσεις αυτές για να αντιμετωπίσουν τον σκληρό ανταγωνισμό των αμερικανικών και ιαπωνικών επιχειρήσεων. Είκοσι χρόνια αργότερα οι συνθήκες ωρίμασαν και εισήχθη ο Κανονισμός 4064/1989, ο οποίος ετέθη σε ισχύ στις 21.9.1990. Ο Κανονισμός αυτός εισήγαγε προληπτικό έλεγχο των συγκεντρώσεων και απηγόρευσε τις συγκεντρώσεις «κοινοτικών διατάσεων», δηλ. συγκεντρώσεις, των οποίων τα αποτελέσματα στην αγορά υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα ενός κράτους μέλους, και οι οποίες ταυτοχρόνως δημιουργούν (το πρώτον) ή ενισχύουν δεσπόζουσα θέση, εξαιτίας της οποίας δύνανται να παρακωλύσουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της (άρθρο 2 παράγρ. 2).

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς (31.12.1992), η ολοκλήρωση της οικονομικής και νομισματικής ενώσεως (1.1.2000, Ελλάς 1.1.2001), η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως προς ανατολάς και νότον (16.4.2003, θέση σε ισχύ 1.5.2004) και η μείωση των διεθνών εμποδίων στο εμπόριο και τις επενδύσεις εντείνουν το φαινόμενο των *αναδιαρθρώσεων* επιχειρήσεων μέσα στην Κοινότητα, ιδίως με τη μορφή συγκεντρώσεων. Μια τέτοια εξέλιξη μπορεί κατ' αρχήν να θεωρηθεί ως θετικό γεγονός για την ευρωπαϊκή βιομηχανία, επειδή συμφωνεί με τις επιταγές ενός δυναμικού ανταγωνισμού και είναι δυνατόν να τονώσει την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και να βελτιώσει γενικότερα τους όρους αναπτύξεως και το βιοτικό επίπεδο στην Κοινότητα. Οι κίνδυνοι όμως για τον ανταγωνισμό παραμένουν, γι' αυτό και έπρεπε να εκδοθεί νεώτερη νομοθεσία ελέγχου συγκεντρώσεων, προσαρμοσμένη στα νέα δεδομένα, και ιδίως στις προκλήσεις μιας πιο ενοποιημένης (εσωτερικής) αγοράς, μιας διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ενώσεως και μιας ολοέν και περισσότερο παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, ελέγχοντας όμως ταυτοχρόνως τις συγκεντρώσεις, οι οποίες μπορεί γενικώς να παρακωλύσουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της (σκέψεις 3-5, 25 Κανονισμού 139/2004).

Με βάση λοιπόν τα άρθρα 83 και 308 ΣυνθΕΚ η Κοινότητα εξέδωσε τον Κανονισμό 139/2004 του Συμβουλίου, της 20.1.2004, «για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων», ο οποίος ετέθη σε ισχύ από 1.5.2004⁹⁷ και τον εκτελεστικό Κανονισμό 802/2004 της Επιτροπής της 7.4.2004 «για την ε-

⁹⁷ ΕπΕφ 2004, L 24/1.

φαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) 139/2004 του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων»⁹⁸.

2. Οι κυριότερες ρυθμίσεις

Ο Κανονισμός 139/2004 εισάγει, όπως και ο πρόδρομος αυτού Κανονισμός 4064/89, τον *προληπτικό έλεγχο* των συγκεντρώσεων «κοινοτικών διαστάσεων» και απαγορεύει αυτές, οι οποίες παρακωλύουν σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της, ιδίως ως αποτέλεσμα της δημιουργίας ή της ενισχύσεως μιας δεσπόζουσας θέσεως (άρθρο 2 παράγρ. 2)⁹⁹.

Με την νέα διατύπωση απαγορεύεται η συγκέντρωση, όταν γενικώς παρακωλύεται σημαντικά ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός (*significant impediment of effective competition*, «Κριτήριο SIEC») και όχι μόνο σε περίπτωση δημιουργίας ή ενισχύσεως δεσπόζουσας θέσεως («κριτήριο δεσπόζουσας θέσεως»)¹⁰⁰. Για την απαγόρευση δεν απαιτείται να δημιουργούνται «συντονισμένα αποτελέσματα» (*coordinated effects*). Αρκεί το (αντικειμενικό) γεγονός ότι δημιουργούνται και μη συντονισμένα αποτελέσματα, δηλ. αρνητικά αποτελέσματα για τον ανταγωνισμό, χωρίς συντονισμό των ενεργειών των συμμετεχουσών στη συγκέντρωση επιχειρήσεων¹⁰¹. Η αλλαγή αυτή συνιστά μια νέα οικονομική προσέγγιση των επιδράσεων της κρινόμενης συγκεντρώσεως στον ανταγωνισμό επί της σχετικής αγοράς. Η αλλαγή αυτή εισήχθη σε επίπεδο νόμου και δεν αφέθη στην διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής. Τέλος ο Κανονισμός εφαρμόζεται χωρίς διακρίσεις μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα¹⁰².

Μία συγκέντρωση έχει *κοινοτική διάσταση* όταν: α) ο συνολικός κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν παγκοσμίως όλες οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις υπερβαίνει τα 5 δισεκατομμύρια ευρώ και β) δύο τουλάχιστον από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιούν, κάθε μία χωριστά, εντός της Κοινότητας, συνολικό κύκλο εργασιών άνω των 250 εκατομμυρίων ευρώ, εκτός εάν κάθε μία από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις πραγματοποιεί άνω των δύο τρίτων του συνολικού κοινοτικού κύκλου εργασιών της σε ένα και το αυτό κράτος μέλος¹⁰³.

Οι συμμετέχουσες στην συγκέντρωση επιχειρήσεις οφείλουν να *κοινοποιήσουν* στην Επιτροπή την σκοπούμενη συγκέντρωση πριν από την πραγματο-

⁹⁸ ΕπΕφ 2004, L 133/1.

⁹⁹ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 573 επ.

¹⁰⁰

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/04/9&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

¹⁰¹ Πρβλ. σκέψη 25 Κανονισμού 139/2004.

¹⁰² Σκέψη 22.

¹⁰³ Άρθρο 1 παράγρ. 2, λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 573 επ.

ποίηση της¹⁰⁴, οπότε και ζητούν να κηρυχθεί αυτή ως συμβατή με την κοινή αγορά. Μέχρι την έκδοση σχετικής απόφασης από την Επιτροπή, *απαγορεύεται απολύτως η πραγματοποίηση* της συγκεντρώσεως¹⁰⁵.

Εφ' όσον η Επιτροπή διαπιστώνει ότι, κατόπιν *τροποποιήσεων* που επέφεραν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις, μία κοινοποιηθείσα συγκεντρώση *δεν ενδέχεται να παρακωλύει σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό* στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα αυτής, ιδίως ως αποτέλεσμα της δημιουργίας ή της ενισχύσεως μιας δεσπόζουσας θέσεως, κηρύσσει με απόφασή της την συγκεντρώση ως *συμβατή με την κοινή αγορά*, άλλως εκδίδει απόφαση με την οποία κηρύσσει τη συγκεντρώση *ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά*¹⁰⁶.

Εφ' όσον η Επιτροπή διαπιστώνει ότι μια συγκεντρώση α) έχει κηρυχθεί *ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά*, αλλ' έχει ήδη πραγματοποιηθεί, ή β) έχει πραγματοποιηθεί κατά παράβαση ενός όρου που συνοδεύει απόφαση που ελήφθη από την Επιτροπή κατόπιν τροποποιήσεων, στις οποίες προέβησαν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις, η Επιτροπή μπορεί να απαιτήσει *λύση της συγκεντρώσεως* (Entflechtung) ή οποιοδήποτε άλλο κατάλληλο μέτρο, ούτως ώστε να επανέλθει η προτέρα κατάσταση. Η Επιτροπή μπορεί επίσης να λαμβάνει *προσωρινά μέτρα*, κατάλληλα για την αποκατάσταση ή τη διατήρηση συνθηκών αποτελεσματικού ανταγωνισμού¹⁰⁷ ή να ανακαλεί εγκριτική απόφασή της υπό προϋποθέσεις¹⁰⁸.

Η Επιτροπή δύναται με απόφασή της να επιβάλει *διοικητικά πρόστιμα* σε επιχειρήσεις που παραβαίνουν τις εκ του Κανονισμού υποχρεώσεις τους, καθώς και στα φυσικά πρόσωπα που τις ελέγχουν. Τα πρόστιμα αυτά ανέρχονται σε ποσά που μπορούν να φθάσουν μέχρι το 1% ή μέχρι και το 10% του συνολικού κύκλου εργασιών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, αναλόγως την παράβαση¹⁰⁹. Επίσης δύναται με απόφασή της να επιβάλει κατά επιχειρήσεων και των προαναφερθέντων προσώπων *χρηματικές ποινές* (ως μέσο εκτελέσεως της απόφασεως), οι οποίες μπορούν να φθάνουν το 5 % του μέσου ημερήσιου κύκλου εργασιών της συμμετέχουσας επιχειρήσεως ή ενώσεως επιχειρήσεων για κάθε εργάσιμη ημέρα υπερημερίας, δηλ. μη συμμορφώσεως προς απόφασή της¹¹⁰.

Ζήτημα εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας περί ελέγχου συγκεντρώσεων από τα Κράτη-Μέλη κατ' αρχήν δεν τίθεται. Τούτο, διότι οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού είναι¹¹¹ αποκλειστικές και όχι συντρέχουσες. Η Επιτροπή δηλ. εφαρμόζει το κοινοτικό

¹⁰⁴ Άρθρο 4 παράγρ. 1, 2.

¹⁰⁵ Άρθρο 7 παράγρ. 1, Ηλιοπούλος, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 574 επ.

¹⁰⁶ Άρθρο 8 παράγρ. 3, άρθρο 2 παράγρ. 3.

¹⁰⁷ Άρθρο 8 παράγρ. 4, 5.

¹⁰⁸ Άρθρο 6 παράγρ. 3, άρθρο 8 παράγρ. 6.

¹⁰⁹ Άρθρο 14.

¹¹⁰ Άρθρο 15.

¹¹¹ Βάσει του Κανονισμού 139/2004 του Συμβουλίου.

δίκαιο ελέγχου συγκεντρώσεων επί των συγκεντρώσεων εκείνων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου (συγκεντρώσεις «κοινοτικών διαστάσεων») και οι εθνικές Αρχές το εθνικό για συγκεντρώσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου¹¹². Το σύστημα αυτό ονομάζεται σύστημα ενιαίου ελέγχου (one stop shop), θεωρείται δε σύμφωνο με την αρχή της επικουρικότητας¹¹³. Κατ' εξαίρεση προβλέπεται δυνατότητα παραπομπής των συγκεντρώσεων από την Επιτροπή προς τα Κράτη-Μέλη και αντιστρόφως, ως διορθωτικός μηχανισμός και με βάση την αρχή της επικουρικότητας¹¹⁴. Η Επιτροπή και οι εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού συνεργάζονται στο πλαίσιο του δικτύου δημόσιων αρχών, γνωστού ως Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανταγωνισμού (ΕΔΑ), το οποίο ισχύει και για τις υποθέσεις που ελέγχονται σύμφωνα με τα άρθρα 81, 82 ΣυνθΕΚ¹¹⁵.

Συμπερασματικά, ο Κανονισμός 139/2004 διέπεται από τις ίδιες ή παρόμοιες αρχές, οι οποίες ισχύουν στην Κοινότητα και στο δικαιο των καρτέλ και της καταχρήσεως δεσποζουσας θέσεως, πλην όμως δεν εφαρμόζεται κατά τρόπο αποκεντρωμένο. Αποκλειστικά αρμόδια για την εφαρμογή του είναι η Επιτροπή (με τις εξαιρέσεις που προαναφέραμε). Επιπλέον διατηρεί το βασικό χαρακτηριστικό του προϊσχύσαντος δικαίου της εφαρμογής του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ, ήτοι της προηγούμενης γνωστοποίησης και της παροχής άδειας εκ μέρους της Αρχής Ανταγωνισμού (εδώ υπό την μορφή προληπτικού ελέγχου). Το σύστημα αυτό συνεπάγεται σημαντική επιβάρυνση της Επιτροπής, η οποία σε αυτό το στάδιο προφανώς θεωρεί την επιβάρυνση αυτή ως ανεκτή, αφού δεν έχει προτείνει αλλαγή του συστήματος αυτού.

3. Οι Ανακοινώσεις της Επιτροπής

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε στον τομέα των συγκεντρώσεων Ανακοινώσεις σχετικά με την έννοια της συγκεντρώσεως, την έννοια των λειτουργικά αυτόνομων κοινών επιχειρήσεων, την έννοια των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, την έννοια του κύκλου εργασιών, τους περιορισμούς που συνδέονται άμεσα με τις συγκεντρώσεις και είναι απαραίτητοι για την πραγματοποίησή τους, την απλοποιημένη διαδικασία για την εξέταση ορισμένων συγκεντρώσεων βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 139/2004 και, τέλος, την παραπομπή υποθέσεων συγκεντρώσεως από την Επιτροπή στα Κράτη-Μέλη και αντιστρόφως¹¹⁶. Επίσης έχουν εκδοθεί Κώδικας

¹¹² Άρθρο 21 παράγρ. 1-3. Βλ. όμως και παράγρ. 4, βάσει της οποίας τα Κράτη-Μέλη μπορούν να λαμβάνουν μέτρα για την προστασία εννόμων συμφερόντων τους, τα οποία δεν καλύπτονται από τον Κανονισμό (δημόσια ασφάλεια, πολυφωνία στα ΜΜΕ και χρηστή διοίκηση).

¹¹³ Βλ. σκέψεις 8, 11, 12, 17, 18 Κανονισμού 139/2004.

¹¹⁴ Άρθρα 9, 22, σκέψη 11 Κανονισμού.

¹¹⁵ Πρβλ. άρθρο 19, σκέψη 14 Κανονισμού 139/2004.

¹¹⁶ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 578. Τα κείμενα των Ανακοινώσεων βλ. σε ΗΛΙΟΠΟΥΛΟ, Η Εφαρμογή, 975 επ.

Ορθών Πρακτικών για την αποτελεσματική εφαρμογή των ερευνών επί των συγκεντρώσεων¹¹⁷, Ανακοίνωση για τα διορθωτικά μέτρα που γίνονται αποδεκτά στο πλαίσιο του κανονισμού συγκεντρώσεων¹¹⁸ και, τέλος, επεξηγηματικός Κώδικας Ορθών Πρακτικών για τις δεσμεύσεις¹¹⁹.

4. Νομική προστασία

Ως προς την νομική προστασία του δικαιού των συγκεντρώσεων, ισχύουν αναλόγως τα λεχθέντα σχετικά με τα άρθρα 81, 82 ΣυνθΕΚ και τους αντίστοιχους Κανονισμούς. Τέλος, πρέπει να τονισθούν δύο ακόμη πράγματα. Πρώτον, σύμφωνα με την αιτιολογία του Κανονισμού, η Κοινότητα σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ¹²⁰. Δεύτερον ως προς την έκταση του δικαστικού ελέγχου ισχύουν οι αρχές, τις οποίες διεμόρφωσε το ΠΕΚ με τη νομολογία του στις υποθέσεις *Airtours*, *Schneider Electric* και *Tetra Laval* κατά το έτος 2002¹²¹.

Ε. Οργανωτικές αλλαγές εντός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Με τις τρεις προαναφερθείσες Αποφάσεις του στις υποθέσεις *Airtours*, *Schneider Electric* και *Tetra Laval* κατά το έτος 2002, το ΠΕΚ ακύρωσε (μετά από προσφυγή των τριών ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 225, 230 ΣυνθΕΚ) τις αντίστοιχες αποφάσεις της Επιτροπής, με τις οποίες η τελευταία, στο πλαίσιο του Κανονισμού 4064/89 του Συμβουλίου περί προληπτικού ελέγχου συγκεντρώσεων, είχε απαγορεύσει τις συγκεντρώσεις αυτές, εκτιμώντας ότι αυτές θα δημιουργήσουν δεσπόζουσα θέση, με αποτέλεσμα να παρακωλυθεί σε σημαντικό βαθμό ο ουσιαστικός ανταγωνισμός στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της. Σημειωτέον ότι η Επιτροπή άσκησε αναίρεση μόνο στην υπόθεση *Tetra Laval*, το ΔΕΚ όμως επιβεβαίωσε την απόφαση του ΠΕΚ¹²². Το ΠΕΚ θεώρησε ουσιαστικά ότι στις υποθέσεις αυτές η Επιτροπή δεν προέβη σε ενδελεχή οικονομική ανάλυση, η οποία θα στηριζόταν σε αδιάσειστα στοιχεία, και επομένως δεν θεμελίωσε επαρκώς την δεσπόζουσα θέση και τις αρνητικές συνέπειες στο ανταγωνισμό.

¹¹⁷ http://ec.europa.eu/comm/competition/publications/special/3_merger.pdf

¹¹⁸ ΕπΕφ 2001, C 68/3.

¹¹⁹ http://ec.europa.eu/comm/competition/mergers/legislation/explanatory_note.pdf

¹²⁰ Σκέψη 36. Είναι βέβαιον ότι το αυτό ισχύει κατ' αναλογίαν και ως προς τις συμπράξεις (81 ΣυνθΕΚ) και την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως (άρθρο 82 ΣυνθΕΚ).

¹²¹ Απόφαση της 6.6.2002, T-342/99, Συλλογή 2002, σελ. II-2585, Απόφαση της 22.10.2002, T-310/01, Συλλογή 2002, σελ. II-4071 και Απόφαση της 25.10.2002, T-5/02, Συλλογή 2002, σελ. II-4381, αντιστοίχως.

¹²² Απόφαση (Τμήμα μειζονος συνθέσεως) της 15 Φεβρουαρίου 2005, C-12/03 P, Επιτροπή των ΕΚ κατά *Tetra Laval*.

Κατόπιν αυτού η Επιτροπή ένιωσε την ανάγκη να αναβαθμίσει την λεγόμενη οικονομική προσέγγιση των κρινομένων από αυτήν υποθέσεων. Προς τον σκοπό αυτό εντός της Γενικής Διευθύνσεως Ανταγωνισμού της Επιτροπής (ΓΔΑ) ιδρύθηκε η θέση του Chief Economist, ο οποίος συμβουλεύει την ΓΔΑ τόσο ως προς τις γενικές κατευθύνσεις της πολιτικής ανταγωνισμού, όπως αυτή εκφράζεται με νομοθετήματα (του Συμβουλίου ή της Επιτροπής) και ανακοινώσεις, όσο και ως προς τον χειρισμό συγκεκριμένων υποθέσεων (συγκεντρώσεων, καρτέλ, καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως, κρατικών ενισχύσεων). Στο έργο του αυτό ο Chief Economist υποστηρίζεται από τη λεγόμενη «Οικονομική Συμβουλευτική Ομάδα για την Πολιτική Ανταγωνισμού» (Economic Advisor Group of Competition Policy), η οποία αποτελείται από διακεκριμένους οικονομολόγους¹²³.

III. Συμπέρασμα

Συμπερασματικά μπορούν να λεχθούν τα ακόλουθα. Η μεταρρύθμιση της πολιτικής ανταγωνισμού εκδηλώθηκε με δύο κυρίως τρόπους. Πρώτον, από πλευράς ουσίας με την οικονομική προσέγγιση των συμπράξεων (81 ΣυνθΕΚ) και των συγκεντρώσεων, με την οποία οι σχετικές συμπεριφορές των επιχειρήσεων αντιμετωπίζονται με ένα τρόπο πιο ρεαλιστικό από ό,τι μέχρι τότε και επομένως πιο κοντά στην πράξη. Συγκεκριμένα ο εκάστοτε ισχύων Κανονισμός αποβλέπει στο να καλύψει συγχρόνως δύο ανάγκες, οι οποίες είναι η διασφάλιση της υπάρξεως αποτελεσματικού ανταγωνισμού και η παροχή επαρκούς ασφάλειας δικαίου στις επιχειρήσεις. Η επιδίωξη των στόχων αυτών λαμβάνει υπόψη την ανάγκη απλουστεύσεως του κανονιστικού πλαισίου και της εφαρμογής του. Εγκαταλείπεται η προσέγγιση της απαριθμήσεως των απαλλασσόμενων ρητρών και δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στον καθορισμό των κατηγοριών συμφωνιών που απαλλάσσονται μέχρι ένα συγκεκριμένο επίπεδο ισχύος στην αγορά (κυμαίνεται μεταξύ 20% και 35%) και στον προσδιορισμό των περιορισμών και των ρητρών που δεν επιτρέπεται να περιλαμβάνονται σε τέτοιου είδους συμφωνίες. Δεν πρέπει επίσης να παραβλέπεται το γεγονός ότι η νέα προσέγγιση ελαφρύνει σημαντικά την επιβάρυνση της Επιτροπής, πράγμα το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο κρυφός τρίτος στόχος.

Δεύτερον, από πλευράς διαδικασίας, η μεταρρύθμιση του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ, η οποία εισήχθη με τον Κανονισμό 1/2003, μπορεί να χαρακτηριστεί ως εκσυγχρονισμός όσον αφορά την αποκεντρωμένη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου από τις εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού, η οποία μάλιστα στο εξής θα είναι ολοκληρωμένη, αφού αυτές εξοπλίζονται με πλήρες οπλοστάσιο κυρώσεων. Το σύστημα συνεργασίας μεταξύ των αρχών αυτών θα δοκιμασθεί στην πράξη, αλλά έχει τις προοπτικές να επιτύχει.

¹²³ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 33^η Έκθεση επί της Πολιτικής Ανταγωνισμού για το έτος 2003, σελ. 6, 23. Βλ. λεπτομέρειες στο άρθρο Ν. ΒΕΤΤΑ στο παρόν τεύχος.

Η ελάφρυνση του έργου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία στο προαναφερθέν πλαίσιο αποτελεί ομολογημένο ρητό στόχο, επιτυγχάνεται και μέσω της καθιέρωσης της άμεσης εφαρμογής της διατάξεως του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ ή με άλλα λόγια μέσω της καθιέρωσης του συστήματος της νομίμου εξαιρέσεως, και της, συνεπεία αυτού, καταργήσεως των γνωστοποιήσεων των συμφωνιών εκ μέρους των επιχειρήσεων και του δικαιώματός τους να ζητήσουν εξαίρεση, καθώς και του δικαιώματός τους να ζητήσουν αρνητική πιστοποίηση. Από την άλλη πλευρά το τίμημα γι' αυτή την ελάφρυνση είναι η μειωμένη ασφάλεια δικαίου για τις επιχειρήσεις¹²⁴.

Σε τελευταία ανάλυση από την καταπολέμηση αυτών των σοβαρών μορφών παραβάσεως της κοινοτικής νομοθεσίας περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού (hard core cartels) εκ μέρους της Επιτροπής θα κριθεί η επιτυχία ή όχι της μεταρρυθμίσεως, την οποία η Επιτροπή ενεπνεύσθη και «επέβαλε» στα Κράτη-Μέλη. Στον αγώνα της αυτόν η Επιτροπή θα έχει συμμάχους τις εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού, με τις οποίες πρέπει να συνεργάζεται στο πλαίσιο του δικτύου (ΕΔΑ), καθώς και τα Δικαστήρια, τα οποία, ιδίως αυτά των Χωρών της τελευταίας Διευρύνσεως, έχουν ανάγκη από την βοήθεια της Επιτροπής (και των εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού) υπό την μορφή του θεσμού *amicus curiae*. Η δυνατότητα της υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο ΔΕΚ αποτελεί πάντοτε την εναλλακτική λύση. Η δημιουργία της πρόσθετης δυνατότητας να ζητείται η γνωμοδοτική συνδρομή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ή ανά περίπτωση της αντίστοιχης εθνικής Αρχής Ανταγωνισμού) θα επιφέρει κατά πάσα πιθανότητα επιμήκυνση του χρόνου της όλης διαδικασίας, εις βάρος των διαδίκων. Άρα χρήση επιβάλλεται οπωσδήποτε να γίνεται με σύνεση. Η επιτυχία πάντως και του θεσμού του *amicus curiae* θα συμβάλει στην συνολική επίτυχία της μεταρρυθμίσεως. Το μέλλον θα δείξει.

Εξ άλλου ο νέος Κανονισμός περί ελέγχου συγκεντρώσεων, ο Κανονισμός 139/2004, διέπεται από τις ίδιες ή παρόμοιες αρχές, οι οποίες ισχύουν στην Κοινότητα και στο δίκαιο των καρτέλ και της καταχρήσεως δεσποζουσας θέσεως, πλην όμως δεν εφαρμόζεται κατά τρόπο αποκεντρωμένο. Αποκλειστικά αρμόδια για την εφαρμογή του είναι (κατ' αρχήν) η Επιτροπή. Επιπλέον διατηρεί το βασικό χαρακτηριστικό του προϊσχύσαντος δικαίου της εφαρμογής του άρθρου 81 παράγρ. 3 ΣυνθΕΚ, ήτοι της προηγούμενης γνωστοποιήσεως και της παροχής άδειας εκ μέρους της Αρχής Ανταγωνισμού (εδώ υπό την μορφή προληπτικού ελέγχου). Το σύστημα αυτό συνεπάγεται σημαντική επιβάρυνση της Επιτροπής, η οποία σε αυτό το στάδιο προφανώς θεωρεί την επιβάρυνση αυτή ως ανεκτή, αφού δεν έχει προτείνει αλλαγή του συστήματος. Το αν οι οικονομικές εξελίξεις θα οδηγήσουν σε αύξηση του αριθμού των συγκεντρώσεων, ιδίως λόγω της ολοκληρώσεως της ενιαίας εσωτερικής αγοράς (ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων), της ολοκληρώσεως της Νομισματικής Ενώσεως για μεγάλο αριθμό Κρατών-Μελών και της παγκοσμιοποιήσεως, θα φανεί

¹²⁴ Λεπτομέρειες ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Η Πολιτική Ανταγωνισμού, 579.

σύντομα. Η αύξηση αυτή θα επιφέρει σοβαρή αύξηση της επιβαρύνσεως της Επιτροπής και θα θέσει και πάλι το ζήτημα της αφαιρέσεως ύλης από την Επιτροπή. Η νέα κατανομή αρμοδιοτήτων αποτελεί από μόνη της πτυχή της πολιτικής ανταγωνισμού που θα διαμορφωθεί τότε. Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση αυτή θα παίξει η ίδια η Επιτροπή, μέσα από τον θεσμικό της ρόλο, όπως τον περιγράψαμε ανωτέρω.

Μετά από τις προαναφερθείσες Αποφάσεις του ΠΕΚ στις υποθέσεις *Airtours*, *Schneider Electric* και *Tetra Laval* κατά το έτος 2002, η Επιτροπή υποχρεώθηκε για λόγους ασφάλειας δικαίου να αναλάβει το πρόσθετο βάρος να προβαίνει σε ενδελεχή οικονομική ανάλυση, η οποία θα στηρίζεται σε αδιάσειστα στοιχεία. Στο έργο της αυτό υποβοηθάται πλέον από τον *Chief Economist* και την Οικονομική Συμβουλευτική Ομάδα για την Πολιτική Ανταγωνισμού. Εναπόκειται στις εθνικές αρχές ανταγωνισμού να κρίνουν αν πρέπει και αυτές με τη σειρά τους να υιοθετήσουν αυτό το μοντέλο ή άλλες λύσεις που θα οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα, την αναβάθμιση της ποιότητας των αποφάσεών τους.